

„Varpas“ išleidžiamas
Tilžėje 20 kiekvieno mė-
nesio. Metinė prekė su
prisiuntimu:

Rusijoje uždeng-
tose gromatose . 6 rubl.,
Prusose 4 mark.,
Amerikoje ir kitur 5 mark.

VARPAS

Apgarsinimai „Varpe“
kaštuoja už kiekvieną ke-
tvirtai dalitą eilutę smulkiu
raštu spaustą 20 pfen. arba
10 kap., priimami „Varpo“
išleistuvėje Tilžėje,
(Tilsit, Ostpreussen).

literatūros, politikos ir mokslo mėnesinis laikraštis.

Moksliskas išsilavinimas moterų Lietuvoje.*)

Moksliskas išsilavinimas moterų Lietuvoje dar tebėra labai menkas ir stovi da žemiau, negu Španijoje. Idant prigulinčiai suprasti priežastį tokios stokos apšvietos tarp jų, reikia nors šiek-tiek susipažinti su žmonėmis ir istorija šito krašto. Lietuva — tai mažai kam pažįstama šalis; dėl vokiečių buvo ji dar beveik iki šiol „žemė laukinių žmonių“ (wilde Gegend). Zodis „lietuviai“ (Litauer) buvo vartojamas tik dėl iškoliojimo — dėl pavadinimo jų visų tinginių ir kvailių, — vis-tiek, prie kokios tautos jie prigulėtų.**)

Maskoliai vėl da iki šiol žmogų užgimusį „šiaurvakariniame krašte“ laiko kaip pavojingą dėl savo politikos ir kaip toki, kuriam nėra galima užsitikėti.

Nepaprastas likimas slugojo ant tos tautos! Lietuva, budama jau pradžioje XIV amžiaus dide kunigaikštystėje, kovoja su vokiškais meldžionimis (kardinikais ir kryževiais) bei maskoliais, ir neretai pergal savo priešus. Ta pati Lietuva dūda paskui lenkams karalius ir pati apsikrikštyja. Bet su pūlimu stambeldystės silpsta pajiega Lietuvos, — nės visa aristokratija priima, podraug su krikščionišku tikėjimu, lenkišką kalbą ir budą, ir tik liaudis pasilieka prie savo kalbos ir papročių. Nū laiko taip vadınamos Liublino Unijos 1696 m. t. y. nū susivienijimo Lietuvos su Lenkija, Lietuvos augštesnėji lūma jau visiškai sulenkėjo. Administracijoje, sudūse, mokslinyčiose tegirdėti viena lenkiška kalba, ir tik vieni kiemionys, prislėgti jungu baudžiaivos, nepersimaino, pasilieka tūm, kūm buvo jų sentėviai.

Reformacija iššaukė tarp dissidentų ir išpažintųjų katalikiškos bažnyčios baisią kovą, kuri sykiu su anarchija veda gale XVIII amžiaus lenkišką respubliką prie galutinio suirimo. Nors tada didesnę dalį Lietuvos pagriebia sav maskoliai, bet viskas pasilieka po senovei: lenkiška kalba viešpatauja plačiai, tik matomas didesnis rupestingumas dalykūse apšvietos. Daugis vidutinių mokslinyčių gauna programą prilygstančią dabartinėms gimnazijoms.

Pradžioje XIX amžiaus Vilniaus universitetas įgijo augštą garbę per savo puikius mokytojus. Ant padangės lenkiškos literatūros žeria žvaigždės lietuviškos kilmės. kaip Mickievič, Kondratovič; tik liaudis pasilieka vis tamsybėje, nės nė augštesnės lūmos, nė kunigija nieko nedaro dėl jos dvasiško išsilavinimo. Iš priežasties sukilimo 1831m. daugis iš augštesnės lūmos nustojo savo privilegijų. Tik apie 50m. šio amžiaus pradeda vienstoviai apšviesti lietuviai suprasti reikalus savo tamsesnių brolių ir rūpintis šiek-tiek apie pagerinimą jų vargingo padėjimo. Įkuria jie tada mokslinyčias ir ligonnamius, užrašo reikalingus dėl jų užlaikymo pinigus ir išdūda populiariškas knigutes lietuviškoje kalboje. Prie to krutėjimo prisideda ir kunigija.

Metai 1861 atnešė valsčionims paleidimą nū baudžiovų. Galima buvo tikėtis, kad liaudis, nejausdama jau ant savęs sunkių pančių, kurie ją iki šiol veržė, pradės išlengvo atgyti. Bet antras sukilimas lenkų 63m., prie kurio ir lietuviai prisidėjo (?), įstumė visą kraštą į aršiausią nelaimę. Nors medegiškas buvis valsčionių tapo pagerintas, nes sykiu su paleidimu nū baudžiovų gavo jie ir žemę, bet už tai valdžia uždraudė spaudinimą kokios nors įtalpos knygų lietuviškoje kalboje lotyniškomis raidėmis, ir tūm smugiu visiškai užkirto kelią dėl mokslisko išsilavinimo prigimtoje kalboje. Tada tapo uždaryta ir daug mokslinyčių, o sodžių mokyklose, kurių ir taip per mažai dėl didelio skaitliaus gyventojų, įvesta maskoliška kalba. Žinoma, kad visi tie istoriški atsitikimai negalejo pasilikti be įtekmės ant Lietuvos moterų. Taigi ką mes čion matome? — Nū senesnių laikų, tėvai, išdūdami dukterį už vyro, turėjo klausyti jos pritarimo. Moterė galejo buti dagi kunige — vaidelyte — ir nesykį matome ją kovoje šalia vyro. Su įvedimu krikščionysės ir lenkystės, pragaišo savistovingumas moterų augštesnių lūmų. Protiškas jų išsilavinimas buvo visūmet menkas; dagi reformacija, turėdama pati daug persekiojimų nukentėti, negalėjo šiame dalyke nieko perkeisti. Tokiu budu moterė pasiliko po įtekme fanatiškos kunigijos beveik iki 60m. mūsų šimtmečio, bet tada, tur but, ir vyrai nereikalavo didesnio išsilavinimo nū draugių savo gyvenimo, nes garbindavo jas taip didei, — kad buvo, laikai kaip ant paveikslo gale XVIII

*) Iš laikraščio „Frauenberuf“, Weimar, September 1892, N. 18: Die Frauenbildung in Litauen.

**) Dabartės tam tikslui vokiečiai vartoja žodį „polak“.

ir pradžioje XIX šimtmečio, jog moterims ne tik rankas ir kojas bučiūdavo, bet gerdavo dagi vyną iš jų kurpių.

Mergaitės augdavo tada paprastai namie, po priežiūra mokytojos (gubernantės) ir, jaigu jos išmokdavo lenkiškai skaityti ir rašyti, truputį istorijos, lenkiškos literatūros ir aritmetikos, prancūziškai šnekėti, ant fortepiono žaisti (kas beveik visoms lenkėms ir lietuvaitešms lengvai dūdasi) ir da puikių mezginių ir išsiuvinėjimo, jau neminėjus šokio, kursai buvo *conditio sine qua non*, tai buvo pasiekta viskas, ko tik reikėjo, idant užsitarnauti vardą augštai mokytos žmonos, nės daugis užsiga- nėdindavo dar mažesnėmis žiniomis. Taip buvo iki 1860 m.

Paskui išnaikinimo baudžiatyros, kada visoje Maskolijoje moterys sujudo rupitis apie savo reikalus, pradėjo ir augstesnių lūmų lietuviai mislyti apie platesnį moksliską išsilavinimą savo dukterų; pradėjo jas siuntinėti į moterų gimnazijas Kaune, Vilniuje, Varšavoje, o už vis daugiau į vokiškas mokslinčias Mintaujoje ir Rygoje. Nekurios iš tų, kurios pabaigė gimnazijos, važiavo paskui į Petrapilį, idant ten lankyti mediciniškus arba kitus moterims daleistus kursus. Dabar daugis moterų keliauna į Švaicariją. Bet kokias pažiuras turi Lietuvos taip vadinama augštesnė lūma ant moterų, geidžiančių pasiekti augstesnį mokslą ir ko-vojančių del savo išsilūsavimo, — rodo aiškiai lenkų rašėja, vardu Ostoja, savo apysakėlėj: „*Emancypowana*“.

Matome ten, kaip visos jaunos ir senos moterys, tetulės ir gimenės dagi užsiširdyjo iš piktumo, dasižinojusios, jog iš jų padermės viena mergele, vardu Terenia, kuri per visą vasarą pas jas begyvendama jų vaikus mokino, važiūja dabar į Petrapilį medicinos klausyti. Toks paikas piktumas taip pagriebė visus pažįstamus Terenios, kad, del palengvinimo sav širdies, platina jie visokias pas- kalas apie išvažiavusią. O kokią blėdį padarė Terenia draugijai? — Jos ideališka dušia mąstauja tik apie igyjimą sav mokslo. Geidžia ji tik iš- rinkti sav už tėvyškę kokią mažą kaimą, idant ten, veikdama priderančiai savo pašaukimui, ga- lėtų užsitarnauti užsitikėjimą vargdienių, nės iš- mano ji gerai, jog Lietuvoje yra galima daugiau padaryti su širdingumu, negu su mokslu. „No- rėčiau vieną su kitu sujungti“ — tais žodžiais iš- reiškia Terenia savo siekį.

Dabar žvilgterėkime dar, kaip klojosi Lietuvos moterims vargdienėms. Su igyjimu krikščio- nystės jų individuališkumas nepragaišo, jos pasi- liko taip-pat savistovingos, nės joms reikėjo lygiai su vyrais vargti per kelius šimtmečius po jungu baudžiatyros. Katalikiška bažnyčia i: i pusei šio šimtmečio nesirupino nė kiek apie platinimą mokslo

tarp baudžiaunikų. Reformacija pasiliko beveik be jokios įtekmės, iš tos priežasties, kad tik maža dalelė lietuvių — nės tik apie 25 000 — pasilieka reformavota. Bet ir tas mažas skaitelis daug ap- šviestesis, negu katalikai.

Mažą skaitlių mokslinčių, įkurtų apie 50 m., lanko tik vieni vaikinai, o mergaitės pasilieka namie, kur jas mokydavo kasdieninių poterių, ver- pimo, audimo ir kepimo dūnos, nės to buvo gana, idant paskui tapti gera gaspadine. Skaityti ir ra- šyti mažai katra iš jų mokėjo, nės ir lietuviška literatūra buvo tada didei menka. Neužturėjo ji tame laike beveik nieko daugiau, kaip tik elemen- torius, kniigas dvasiškos įtalpos, kalendorius Ivinskio ir da kelias populiariškas kniigutes. Teisybė, buvo da „Budus Lietuvių XVI amžiuje“ Daukanto ir „Metai“ Dūnelaičio, bet tas skaitė tik apšviestes- niejie. Toje gadynėje, išskyrus valdžios mokslin- čias, išpūla ant 5 tukstančių gyventojų tik viena valsčiaus mokslinčia, užtai galima rasti beveik kiekviename sodžiuje paslaptinę mokyklą, kurioje mokinasi ipač mergaitės lietuviškai skaityti. Mo- kytos ten tai beveik visur senelės, kurios (?) už brangius pinigūs pargabena (?) sav paslapčiai kni- gas del mokinimo iš užrubežiaus.

Dabar beveik visi moka jau skaityti, — taip moterys, kaip ir vyrai, — tik su rašymu sunkiau einasi, nės ir pačios mokytojos dažnai nieko apie tai neišmano. Į augštesnes mokslinčias siunčia žmonės tik savo sunus, pasitikėdami, jog jie, pa- baigę progimnaziją, įstos paskui į katalikišką ku- nių seminariją ir taps kniigais, ko geidžia del savo vaikų ipač motinos maldinškės.

Bet tulas iš tokių vaikinų kyla augščiau, pa- baigia gimnaziją ir universitetą ir pašvenčia tada savo dvasiškas pajiegas del apšvietimo tamsybėje paskendusių brolių, — išdūdant Amerikoje arba Vokietijoje lietuviškus laikraščius, kniigutes apie ukinikystę, kalendorius ir t. t. Visi tie raš- tai turi buti paslapčiai pergabenti iš užrubežiaus ir išskleisti tarp žmonių. Ačiu itekmei augščiau paminėtų vyrų, matome jau ir keliatą mergaičių augštesnėse mokslinčiose. Jų raštai stengias dar įkvėpti geresnei daliai jaunimo augštesnių lūmų norą prie darbo, aprupinančio pakėlimą apšvietos tarp liaudies.

Tokiosie sunkiose dvasiškose sątarmėse vargsta Lietuvos tauta jau apie 30 metų, bet nepragaišo dar noras ir drąsumas kovos už savo tiesas, ir gy- vūja tarp jos dar viltis, kad ir jai bus dūta kada nors pasiekti prigulintį dvasišką išsilavinimą.

Išzvertė Būtė.

Rusvos dulkės.

Lenkiškai paraszė Rodzevyčių Marė, lietuviškai vertė V. K.
(Tąs a.)

Martynukui uždarytam tamsume neišpasakytai buvo nesmagu. Pripratęs prie plačių laukų ir neap-
rubežiuotos laisvės, negalėjo kęsti nė angštumo, nė
patamsių. Vieton atilsio, pynė be nūvokos pynė ir
jautėsi beėsas pailsusiu ir sergančiu. Vieton žmonių
balsų, girdėjo tiktai meitėlio kriuksejimą iš kairės
pusės, o iš dešinės vakare bliovimą veršio prie kar-
vės. Oro taip gi truko. Priedamas prie sienos,
žiūrėjo laukan per plyšį arba, prispaudęs prie plyšio
lupas, kaip girtūklis, siurbė atgaivinanti vėjo putimą.
Bet baisiausia buvo pamislyti, kas bus išsiliuosavus
iš čia. Jau net miegas atstojo iš nūbodumo ir ner-
masčio. Pabaigė Šaukliui pynė ir vaikštinėjo nū
vienos sienos iki kitai, lyg laukinis žvėris klėtkoje.
Antgalo vieną vakarą Šauklys atidarė jam duris.

— Na, jau savo atsėdejei! Gali eiti namon!

Vaikiščias išlėkė ant kiemo lyg pasiutęs, vienok
jau už vartų, ant kelio, staptelėjo, nežinodamas ką
daryti toliaus.

— Martynuk! — kas žin kas iš salies pamaži
šuktelėjo.

Apsidairė. Tai buvo Rožiukė, kuri čia jo
laukė.

— Nabagėli, nepykk ant manęs! — tarė mato-
mai susigailinus. — Už manę tiek kentei. Jaigu
bučiau žinojus, kad tau taip nepasiseks, tai pati bu-
čiau ėjus! . . .

Vaikiščias perdrašiai pakėlė galvą.

— Tai, šneka! Ar tai tau, moteriškei, kištis į
tokius dalykus? Man, vyrui, tai kas kits. Sakai ne-
pasisekė! Kaip gi? Ar kas nū manęs popieras atėmė?
Oo! padaviau kam reik. O bet neišpliauščiau. Kaip
kitą syk siūsi, tai da geriaus apsisuksiu, jau mokėsiu!
Kitąsyk jau manę ir dūbė neitupdys! Taip man įsi-
pyko, kad negaliu nė pasakyti!

Pasipurtė, lyg šuva po maudyklei, ir ėjo sykiu
su jaje Kareiviškių link.

— Tarnystę tai jau tikrai prapuldysiu, vienok
bjauriausiai tai su tėvu! Oj dūs jis man! Da iš mūsų
gūninės nieks kalinyje netupėjo. Padariau visiems
gėdą! Oj bus man!

-- Eisiu su tavim pas tėvą, nes aš kalta!

— Et, nenoriu, kad manę užstotum, iškęsiu! Ir
už trinyčius barsis ir už skrybėlę!

Liudnai pasuko galva.

— Ne. Trinyčius tau pasiuvau naujus. Te, o
skrybėlę taip-gi turiu namieje!

Nebijok!

Padavė jam suvyniotą apdangalą, o jis nudžiugęs
greit apsilviko. Paskui iš užkiklikio išėmė da kas
žin ką ir įdavė jam.

— Tai užmokestis už tavo vargą! — pasakė pa-
maži. — Te, pasidėk, tai brangus daigtas!

Martynukas pažiūrėjo ir net apkaito laimingas.

— Maldakniğė! O Jezau! ar ištikrujū ji bus mano?

— Tavo, tavo. Užsipelnei.

— O jej! Tokia stora ir kraštai aukštūti ir net su
dviem paveikslėliais! Tai tokias turi tiktai senesniejie
gaspadoriai. Kur tu ją pirkai?

— Gavau del tavęs iš labai toli.

— Tikrai del manęs?

— Tikrai. Pasakė: dūk Martynukui už drasumą
ir užlaikymą prisiegos! Visų Kareiviškių pakajingu-
mas gulėjo ant tavo galvos, o tu prilaikei!

— Oo! Aš žinau, kas tai prisiega! Padėkavok
tiems už kniğą ir pasakyk, kad ne sykį da ir ne du
patarnausiu aš jiems! Jaib tiktai tėvas neišvytų iš
namų!

— Ne, ne!

— O Lauras ar jau išvažiavo? ar nežinai?

— Da negrižo iš Kauno. Dabar jus turtingi.

— Žinau. Žemės šmotą pirkto Bet man tai
vis tiek, kad tik tarnystę turėčiau. Ar šiaip, ar taip,
vis reiks į kariumenę eiti!

Prisiartino, prie kaimo jau sutemus ir tūjaus su-
tiko senį Švedą. Važiavo su tuščiomis statinėmis nū
alaus. Pažino jūdu ir sustojo.

— Jau atsėdejei? — užklausė ištraukdamas iš
dantų pypkę.

— Kaip apsudijote, tai taip ir kentėjau! — at-
sakė vaikiščias užgautas.

— Kitąkart tai da sunkiaus tavę apsudys. Pa-
sijusi bebunąs paviečio kalinyje.

— Oo, išgrauž! daugiau nesustversite!

— Na, na, įsitėmyk!

Senis pavarė arklus ir jau važiūdamas tarė Ro-
žiukei:

— Šimet bus brangus grybai. Girinaičių girioje
sargai nedūda rinkti!

Vežimas nusirito, garsiai baladomas ir pašok-
damas.

— Ką jis nū grybų pliauškę? Nė šis nė tas —
užtėmijo Martynukas.

— Turėjo manęs nepažinti — atsakė Rožiukė
pakajingai.

Nū kryžiaus pasuko ant Didelių. Vaikiščias pra-
dėjo netekti drąsos, dairėsi, lyg norėdamas pabėgti.
Mergina ėjo priešakyje ir pirma peržengė slengstį.
Visi, apsėdę didelį stalą, vakarieniavo. Nū garsios
šnekos užė, kaip avilyje. Tūjaus patėmijo, kad ap-
siriko. Lauras jau buvo sugrižęs. Sėdėjo po dešinei
tėvo, greta su Mariuke. Sviesi, trumpai apkirpta
galva, brazda, miestiškas drabužis išskyrė jį iš tarpo
visos šeimos. Rožiukė mielai butų šokus atgal,
tik jau buvo pervėlu.

— Tegul bus pagarbintas!

— Ar Rožiukė, ar čia šešėlis! — suriko Mariuka.

— Tai netikėtas atsilankymas! — pridurė An-
drius, meiliai nusišypojo.

— Eik pas mumis valgyt! — tarė senis Jonas.

Lauras prisilaikydamas svietišką paprocių, atsi-
kėlė iš vietos.

— Sėskit! — paprašė.

— Ana ve! — užpyko Mariuka. — Lyg kokiai
karalienei da vietą pavedi. Išsiteks šalia manęs!

— Ačiu! — tarė mergina. — Atleiskite, kad
sutrukdžiau jums vakarienę. Su gaspadorium noriu
pašnekėti.

— Tai sakyk, vaikeli!

-- Nepykkite, kad jus pavadysiu į priemenę!

— Oo, net tokios paslaptys! — nusijūkė Mariuka.
Senis atsistojo ir nuėjo paskui ją į tamsią
priemenę.

— O kas ten stovi lauke? — užklausė.

— Tai aš, tėtė, Martynukas!

— O tu, iš kalinio! Tavo broliai net to vardė
nepažinojo, o tu man gėdą ir paniekinimą ant mano
namų užtraukei! Kareivis vagis, valkata, blogdarys!
Eik šian! Valsčiuje tavę mušė rykštėmis, dabar pa-
ragausi tėvo diržo! Eik šian artyn, ar girdi?

Atsegant diržą pripūlė prie senio mergina, pa-
griebė jį už rankos ir prisiartinus pasakė pašnabždo-

mis greitai keletą žodžių Raciūs klausė nesijudindamas, tylėdamas, o jo rankos paleido galą diržo. Nieko neištarė. Porą žingsnių paėjo prie Martynuko, padėjo ant susivėlusios galvos nusidirbusią ranką, paskui žemai pasilenkė ir į tą galvą pabučiavo.

Vaikiščias apkabino jo kelius ir verkė iš džiaugsmo. Tėvas jį prikėlė ir vis glostydamas išvedė į vidų.

— Mariuka! — tarė — vaikiščias sugrįžo iš vargo Dūk jam valgyti, o paskui kitus drabužius ir marškinius.

— Ne iš vargo, tik iš kalinio! — pritaikė įpykęs Andrius.

— Pasakiau iš vargo, tai ir gana! Jaigu aš jo nebaudžiu, tai jums ne galvoj!

Visi nutilo, tiktai Lauras linksmi atsiliepė.

— Tėvas į senatvę atsileido. Kaip mes buvome maži, tai kitaip valdė. Dekavok Dievui, Martynai, kad tada da lopšyje viešpatavai.

— Kitoki laikai, kitoks valdymas! — trumpai pasakė Jonas ir vėl atsisesdė ant sūlo.

— Sėsk ir tu, Rožiuk — atkartėjo matomai sušvelnėjusiu balsu.

— Dėkui, pavalgius. Likkite sveiki!

— Dievaž neleisiu! — sušuko Lauras, pašokęs iš vietos ir užstodamas kelią.

— Bėgi, rodos atėjus pas neprietelius! O Mariukai tame viduje smagu! — pridurė linksmi Andrius.

— Reta viešnia, tai užlaikysime, kad ir su priedarta! — įtaikė Petras.

Visi ją apstojo nū slengščio.

— Et, tai jaunikis ją taip baugina! — pajūkavo vojo sesū.

Ėmė visi jūktis.

— Tik nesuvalgys tavęs!

— Kas tokią gražią mergina valgytų. Tik pasižiūrėti ir apsilaižyti! — atrėmė Lauras.

Pagalios Rožiukė pasiliko. Pasodino ją prie stalo. Jonas pats padėjo dūną ir bliudą.

— O Kristupas namieje? — užklausė.

— Ant darbo.

— Kas jis taip dabar suniūręs!

— Nelinksmi butį be lauko, arklio ir dūnos.

— Ir be Magdutės! — išspraudė Mariuka.

— Oj, tai čia man vargas — atsiliepė Andrius.

— Rudenyje nusiųs piršlį, tai ją ir atidūs! Nedidelis daigtas!

— Nedūs! — sušnabždėjo Rožiukė. — Jau Šliuguryš sutarė. Garsiai apie tai šneka.

— Ši rudeni bus daug svotbų! — pradėjo Petrienė. — Barzdyla ima kriaučiuntę, o Jūzų jaunesnėji eina už Visbaruko. Tai dvi, o našlys Bukutis ketina vesti antrą pačią, tai trys. Šliuguriūse bus taipgi smarki svotba, Švedas gi iškels kokias dvi.

— Kaip tai dvi?

— Tai, nugi Magdukos ir Jurgio Senis Rožiukė jau laiko kaip marčią, o Jurgis vakar po jos langu tai visą vakarą . . . Štai kaip merginos veidas mainosi. Tikrai jau jūdu susitarę!

Rožiukė, patekus į ugnį visų žingeidžių akių, apkaito, bet akių nenuleido.

— Liežuviai tik! — atrėmė traukydama pečiais.

— Jurgį siuntė motina, klausė nū darbo. Paskui pirkto sau jūstą ir valandėlę pašnekejo, laukdamas Kristupo. Švedas ant tokių klumpšių, kaip aš, nežiuri.

— Bet žiuri ant tavo pasielgimo ir darbo! — tarė Jonas.

— Ir skaistumo! — pridurė Lauras.

— Skaistesnių už manę Kareiviškiūse yra daug dangiaus! — atsakė šaltai.

Pavalgė vakarienę. Mariuka pakilo pirmiansiai mazgoti, paskui ją sukilo kiti ir, sukalbėję maldą, visi išvien padėkavojo seniui. Prisiartinio prie jo ir Martynukas, kuris prie vyresniųjų tylėjo, ir pabučiavo jam ranką.

— Tėte — tarė — jau eisiu prie arklių; na, o kaip manę už tą vargą pavarys?

— Gražiai permaldauk, o jaigu ir tai nepagelbės, grįžk drąsiai namon. Nebausiu ir dūnos nesigailėsiu.

— Beje — užsirustino Lauras — ką jis ten po svetimus kampus turi buti pastumdėliu! Ar mes neturtingesni už poną? Gana jau vargo — dabar viešpatausite!

— Tarnauti ne gėda — užkirto senis — o dūna, jūm sunkiaus uždirtbta, jūm gardesnė! Davė Dievas turtus, garbė Jam už tai, vienok dirtbti reikia iki smert. Nė dvaras be mūsų, nė mes be dvaro neapsėisime — taip Dievo sutaisyta Tegul vaikiščias tarnauja sau, kaip ikišiol, o mes, nors per tavę galėsime dabar išgyventi be skolos, vienok užkvietus dvarui ant rugpjūtės, eisime visi, kaip visada.

— Žinoma! — patvirtino vienu balsu Petras su Andriumi.

— O, aš nepajudinčiau nė vieno piršto. Ar tai baudžiava! Jaigu kaimas nedūtų tiems pono laukams nė rankų, nė prakaito, tai dvaras butų mūsų — ir dingtų.

— Nedūk Dieve pralobti iš svetimos naudos!

— Taip dabar einasi dideliame sviete: svietas ilgai priklausė ponams, o dabar laikas, idant priklausytų muzikams. Amerikoje valdo muzikai.

— Nežinau, kaip Amerikoje. Pas mūsų dvaras buvo nū amžių, ponai, kaip ir mes užaugo ant savo žemės. Kiekvienam ta žemė brangi, kaip motina — ir mums ir jiems. Ir jie dabar vienoki vargą su mumis kenčia ir tojepat bažnyčioje Dievui rupesčius aukauja. Mes jų neprapuldyšime!

— Patarnausime, kaip visada, nes mūsų niekad nenuskriaudė! — palei tėvą kalbėjo vyresniejie suns.

Rožiukė pradėjo sveikintis, seniui Jonui pabučiavo į ranką, kitiems linktelėjo galva. Lauras pamė kepurę.

— Palydėsiu truputį — tarė — nes pakeliui turi užėti į Šliugurius.

Nieko neatsakė ir, pas slengstį pagarbinus da, išėjo.

— Ar greit grįztate į Vokietiją? — paklausė eidama.

— Da užtruksiu! — atrėmė. — Raštai su žeme jau sutaisyti, tik tėvas prašė nupirkti du medžius ant triobų ir pristatyti į vietą. Reikia seniui pasigerinti, kad perdaug neimanūtų! Nūbodū čia, tai ką padarysi.

— Dykadūniui visada nūbodū.

— Stebiūsi, kodėl grįzote čion iš miesto.

— Kūmi čia stebėtis? Grįžau į savo stubele, kaip pas motiną, pas savo žmones, kaip pas gimines. Svetima šalis buvo man sunki kaip kapo akmū . . . Muzikiškas mano budas — netoks kaip jų!

— Mat jus širdis traukė. Palikote mieliausiąjį. Kad aš pamesčiau savo merginą, tai taipgi grįžčiau.

— Meilė visokia buna.

— Jusų meilė gera! Iš akių matyt, kad mokate mylėti.

Tamsoje sužibėjo jo akys. Ji tai užtėmijo ir sparčiaus eiti pradėjo.

— Gaila jų dėl Švedų Jurgio.

— Delko? Jis muzikas, kaip ir aš, ir darbininkas ir gražiai elgiasi.

— Patinka jums?

— O kodėl ne? Manę godoja ir niekad nū jo neišgirdau bjauraus žodžio. Stai, jau reikia užsukti į Šlugurius, likkite sveiki!

— Nėr' ko skubintis. Jurgis gali stovinėti po jus langu, pas Rupiną galite lankytis vakarais, tai ir aš galiu palydėti jus iki namų.

— Eikite savo keliu, o aš savo. Man tokios draugystės nereikia. Eikite Magduakai vilionės pasakoti!

— O kad aš jus noriu. Neliks žymės, kaip pabučiūsite.

— Neturite nė gėdos taip pliaukšti, jau susiziedavus.

— Dievas augštai, o ponas toli! — atrėmė jūdamasis.

— Jums taip rodosi, o man kitaip. Eikite sau!

— Eisiu, kaip savo padarysiu.

Mergina ištikrųjų persigando jo drąsumo ir baisių akių. Beveik jau tekina bėgo, bet ir jis nesiliko. Perėjo visą kaimą ir artinosi prie jos stubelės. Staptelėjo ties varteliais atsikvėpti.

— Atsitraukite! — sušuko rusčiai.

Jisai, vieton atsakymo, apkabino ją ir pasilenkė prie veido. Pakėlus tada ranką, smagiai suteikė jam per ausį.

— Šalin, pas vokiečių, netikėli, pas miesto mergas! — sušuko kurčių, nū piktumo ir pailsimo balsu. Susibloškė išsyk, bet užsispyręs, jos nepalaido. Į vieną geležinį delną suėmė jos abi ranki ir kaip replėmis suspaudė. Dabar buvo ant jo malonės. Užkreipė veidą, vienok bučiavo jis ją į kaklą, į plaukus, nieko nesakydamas.

— Leiskite! — suriko stengdamasi ištrukti.

— Nesialsyk bereikalo! — tarė. — Reikėjo gerum pabučiūti. Muši, taigi aš per nevalią pabučiūsiu!

— Jūs be jokios gėdos!

— Tegul sau ir be gėdos. Niekas man niekad taip nepatiko, kaip tu. Ko bijeisi, nenuskriausiu, o turiu pabučiūti.

— Aš jus nebijau, tiktai nekenčiu. Leiskite!

— Kodėl nekeniti?

— Delto, kad jūs niekai. Neišlaikėte niekam viernybės ir parsinėšėte su savim netikystę! Bjauriūsi jumis, kaip kirmėle.

Jo petys atsileido ir delnas atliūsavo jos rankas, Paleista, šoko į stubelę ir užsidarė. O Jis, lyg apkvaitęs ir sugėdintas pastovėjo valandėlę, paskui grįžo į kaimą, nešvilpaudamas jau, kaip kitasyk. Pats nežinojo, delko jam pasidarė gėda ir su tūmi apgalėjimu Rožiukės niekam nesigyrė.

Martynukas tūtarpu nubėgo namon. Išsilgo savo arklių skripkos, budelės. Da išvakaro pasirodė ponui ir nusizėminęs pabučiavo jam ranką. Ponas išpradžių rėkė, sakė nubausias, pagalios vienok paplakšnojį jo petį ir maloningai paleido. Švintant, jau vaikišcias pliauškindamas botagu linksmai išginė kaimenę į taspat ganyklas.

Budelė buvo tuščia. Kas žin kas paėmė jo dūną, šiandus permirkino lytus, pūdelis prapūlė, o sumirkus skripka plyšo ir nustojo klausius.

Susikrimtęs vaikišcias nuėjo atlankyti savo paukštelių, bet rado tik tuščią lizdelį. Išlėkė jo augintiniai, o gal jį katinas suėdė, nes nė senės aplinkui nebuvo matyt. Martynukas paėmė tą mažutėlį na-

melį, sukrautą iš plunksnų, apžiūrėjo ir susigraudino. Taip jį angino ir prižiūrėjo, o jie nė neužgiedojo jam atsivėkindami! (Toliaus bus).

Kalbos dalykai.

II.

1) *Rėdas, parėdkas; rėdyti, rėdytojas, rėdyba; rėdikas, rėdytė; urėdas, urėdininkas.*

Iš rašto kalbos mums reikėtų tie žodžiai visiškai išmesti, nės, viena, be jų mūsų rašytojai galėtų lengvai apsieiti, kaip apsieina be tų žodžių didumas Lietuvos sodiečių, antra-gi, jie visi pajimti tiesiog iš slaviskų kalbų ar, kaip *rėdikas, rėdytė*, tik paskutiniam laike netikusiai nukalti iš slaviskos žodžių šaknies. Kalbų mokslas žino, jūg teip vadinamam senovės Slavų „jusui“ mūsų, kaip ir Lenkų kalboje atsako nosinis garsas (penki, at-mintis, ranka), tū-tarpu čionai šaly slav. „juso“ (šaknyje *rjad-*) turime, kaip ir kituse slaviskos kilties žodžiuose (*dėkavoti, sermėga*) tiesiog balsinę *ė*. Taigi šitas dalykas, paskui tokie žodžiai ne lietuviškai padaryti, kaip antai „*urėdas* — *parėdkas*“ ir pagaliaus pati istorija tų žodžių lietuvių kalboje nurodo tyrinėtojams kalbų, jūg visi jie kilę iš slaviskų šaltinių. Ne gana to; norint pabaigtinai išrišti klausymą, ką su jais dabar padaryti, nė ant valandėlės ne reikia užmiršti, jūg didumą jų įvedė „dailindami“ kalbą tik naujesniejie mūsų rašytojai: tie patys rašytojai gali jį ir išmesti.

a) *Rėdas, rėda* (Ordnung, Anordnung). Labai retai, tik vietomis tegalima girdėti tūdu žodžiu („svodbinė rėda“—vestuvės). Dažniaus tenka matyti raštuse ir išgirsti kalboje žodis *parėdkas, parėdka*, kurį Kuršaitis savo žodynė paaiškina vokiškais „Form, Modell“, nors, kiek žinoma, jūdu tankiaus reiškia teip-pat „Ordnung“. Žemaičių ir vietomis Rytiečių tarmėse *parėdka* dar vadina jaunavedžių pulką — brolius ir pamerges. Tū-tarpu žodynuse randame ir iš gyvos kalbos žinome žodžius: *tvarka*, (gehöriges Zusammenhalten der Theile eines Ganzen; schickliche Haltung, Fassung, Ordnung), *tvarkyti* (etwas in die gehörige Fassung bringen), *tvarkus* (ordentlich, wer bei sich die richtige Haltung und Ordnung bewahrt), *tvarkumas* (Ordentlichkeit, richtige Haltung in allem Aeusseren), *įstvirkelis, įstvirkes* (kurs ne turi tvarkos, iškrypęs, išdykęs). Tulose Lietuvos vietose žodis *tvarka* turi šiek-tiek siauresnę prasmę. Tenai sakoma apie žmogų: „ne turi *tvarkos* kalboje (apsiėjimuse, darbuse, valgyje)“, jeigu tasai žmogus ne nukalba kaip reikiant, bet plepa, pliauškia niekus, negali kur reikia susilaikyti etc. (elgiasi betakingai, daug gavęs apsi-ryja, apsigeria). Tokiu budu „žmogus be *tvarkos, betvarkis*“ ir čia reiškia maž-daug tiek-pat, ką „žmogus be tako, be parėdka.“

Jei žodį *rėdas* mūsų žmonės maž tepažįsta, jei *parėdkas* gerai žinomas žodis, turi mūsų tarmėse ne vienodą prasmę (Form, Modell, Ordnung, jaunavedžių pulkas), tad sunku bus suprasti, kodėl mes taip stipriai jų laikomės, ypač žinodami, iš-kur jie kilę. — Iš augščiaus paminėtų prasmių žodžio *tvarka* turi but, man rodos, aišku, jūg tą pačią „Ordnung“ išreikšti galėtų ir mūsų pačių žodžiai.

b) *Rėdyti* (bekleiden), *rėdytojas* (kas rėdo). Senis Kuršaitis tik su tokia prasme (bekleiden, wer bekleidet) žinojo šitūdu žodžiu. Bet vietoj „*apredyti* vaiką“ sakoma dar su mažais skirtumais „*apdaryti* (žem.), *aptaisyti, apvilkti, apipūsti* vaiką“ vietoj „švarkais *apsirėdęs*“ sakoma ir „švarkais *apsitaisęs, apsipūšęs*“ ir

tiesiog „apsišvarkavęs“, vietoj „*nusirėdyti* einant gultų“ visos tarmės žino dar „nusitaisyti, nusivilkti, nusidaryti etc. . .“ Antroji prasmė tų žodžių (anordnen, verwalten; Anordner) ne visur bus žinoma tarp žmonių. Toji prasmė ar tik ne bus vien mūsų raštų turtas? bent apie Panevėžį, Vilkaviškį (Suvalk.) ir Žemaičiuose (kur man teko būti) nėra šitoj prasmėje žodžio *rėdyti*.

Sunku būtų pasakyti, kokis pačių žmonių reiškinys galėtų būt geras tam rašto žodžiui išvartyti. Gal būt, tam tikrą žodį skaitytojas galės pasirinkti iš šitų sakinių: „ten motina, ne tėvas viską *veda*; čia tėvo viskas gražiai *rūpinama, išžiuriama, įtaisyta*; teip jau Dievo *sutaisyta, sudaryta* nu amžių . . .“

Paskutinėse metūse, kada prasimanėme del Didžiosios Lietuvos atskirus laikraščius, *vedėjus* jų pradėjome vadinti teip-gi *rėdytojais*, net *rėdikas* (žiūr. žemiau) ir tokiu būdu ypatų darbą visai pasaulei žinomo „redaktoriaus“ atidavėme slaviskam „*rėdytojui*“. Man rodos, kad, ne turint savo žodžio, būtų kur-kas geriau sakyti kartu su kitoms tautomis *redaktūti, redaktorius*, ne kaip be priežasties ir be kokio pamato įvesti kalbon netikusius neologizmus (= naujus žodžius). Dėl tos pačios priežasties ne reikėtų ir visur žinomo žodžio *gubernija* (valdyba) mainyti ant naujo, tik paskutiniam laike gimusio — *rėdyba*.

c) Iš visų paminėtų pradžioje straipsnio svetimų žodžių išrodo visų bjauriausiai *rėdikas* (rėdytojas) ir *rėdytė* (Redaction). Žodis *rėdikas* nukaltas pagal *minikas, kulikas, kirtikas, piovikas* ir kitus žodžius, ne visur žinomus su tąja priesaga. Ten, kur yra tie žodžiai, priesaga *-ikas* reiškia tikslai žmogų su laikinu*) jo darbu: *minikas, kirtikas* yra tai žmonės, kurie tik kokį laiką temina linus arba kerta rugius, paskui-gi, paprastai kitą ką dirba ir iš kito, paprastesnio darbo dūna valgo. Tokiu būdu *rėdikas*, išperintas iš *rėdyti* (— nors iš veiksmazodžių (Verba) su pabaiga *-yti*, kaip antai nu „*skaityti, daryti, matyti*“, gyvoji kalba ne kala žodžių su priesaga *-ikas-*), galėtų ženklinti tokį žmogų, kurs tik tū-tarpu (ne ilgai) teveda redakcijos reikalus, paprastai-gi turi tikresnį darbą. Tajai prasmėi, būtent žmogui su paprastu jo darbu, su jo profesija, išreikšti, savo kalboje turime priesagas: *-ėjas (-ėjis), -tojas, -ytojas* etc. (siuvėjas, siuvėja, skalbėja, artojas, skaitytojas.) Su šita priesaga galėtų būt padarytas ir žodis, kurs reikštų „redaktorių“: didelis, šventas redaktoriaus darbas, kurs (kaip dabar) traukiasi be paliovos metus ir kitus, ne gali būt išreiškiamas sufiksu *-ikas*. Dėl tos priežasties turbūt ir pradėjo dabar rašyti *rėdytojas*, nors ir tas žodis, kaip augščiau nurodyta, ne tinka šitoj prasmėje lietuviškai kalbai.

Priesaga *-yštė*, — *ysta* randame tokiūse žmonių žodžiūse, kaip: *brolyštė* (brolis), *vagyštė* (vagis), *paikystė* (paikys, paikas), *kvailyštė* (kvailys, kvailas), *mergyštė* (merga), *moteryštė* (motė), *kunigyštė*, *jaunystė* etc. Daugumas jų reiškia atitrunktą nu daiktų nūmonę, abstraktinius daiktus, paskui paprastą žmonių stovį. Iš tos pamatinės prasmės gali išaugti ir kitos. Jie visi kilę iš daiktavardžių, reiškiančių *gyvus* daiktus, ir tik mažumas iš būdvardžių. Tokiu būdu *rėdytės* reikėtų jieskoti nu žodžio *rėdas*, kurs turėtų reikšti kokį gyvą daiktą, žmogų: *rėdytė* būtų paprastas stovis, užsijėmimas to žmogaus (arba kokis abstraktinis daiktas). Ar-gi yra toks gyvas *rėdas* arba tokis būdvardis? Kadangi šiteip vadinamų daiktų, nę tokių

būdvardžių Lietuvoje nėra, todėl ne gali būt ne žodžio *rėdytė*.

d) Nu tos-pat šaknies *rėd* — turime rašto kalboje dar du žodžiu — *urėdas* (Amt) ir *urėdininkas* (Beamer), pajimtu jau tiesiog iš lenkiškos kalbos (urząd, urzędnik; урядникъ *urjadnikas*). Apsieiti be tų žodžių galime ir privalome. *Urėdas* Kauniečių kalboje reiškia turto vedėją (Verwalter); reiškinys „gavau *urėdą*“ jų kalboje ženklina ne „gavau *vietą, darbą*“, bet „gavau žmogų“, kuris vadūs mane, išiu-rėdams mano žemę arba, tiesiog sakant, bus mano *vadūtoju*. Ir kiek siekia mano atmintis, niekur tarp žmonių ne girdėjau sakant „gavau *urėdą*“ pasmėje reiškinio „gavau *vietą* etc.“ *Urėdininku* rašto kalba vadina žmogų, kuriam iš viršaus ar pačių žmonių yra dūta betkokia *valdžia*, kurs turi kokią-nors valdžią, viršenybę. Man matos, tai prasmėi tiktų žodis *valdininkas* (sulyg. turtininkas, laukininkas, kromininkas). „*Valdininkas*“ būtų teip nudirbtas iš žodžio „*valdžia*“, kaip „*bažnytininkas*“ iš „*bažnyčia*“. Žodis *valdovas* (sulyg. vadovas, gėrovas, žinovas) reiškia daugiau, nekaip „*valdininkas*“, arba „*vadūtojas*“: kaip *gėrovas* daug geria, *žinovas* daug ir gerai žino, teip ir *valdovas* valdo ir suvaldo didelį plotą žmonių apgyventos žemės (=Herscher). Rytiečių kalboje yra dar žodis *viršininkas*, kurs ženklina tiek-pat, ką kitur *kerdžius*. Jei prie gyvūlių paliktume rašto kalboje vieną *kerdžių*, tad *viršininkas* galėtų reikšti, apskritai kalbant, žmogų, kurs turi kokią viršenybę ant kitų žmonių (Vorsteher, Vorgesetzter; начальникъ). —

2) *Rašėjas* (rašytojas, raštininkas). Kaip nu *mokyti* (-inti), *skaityti, trukdyti, varyti* turime daiktavardžius — *mokytojas* (ir — intojas), *skaitytojas, trukdytojas, varytojas*, teip ir prie *rašyti* gali būt tikslai *rašytojas*. Jei nėra žodžių **mokėjas, *skaitėjas, *trukdėjas, *varėjas*, tad ir iš *rašyti*, kaip ir iš kitų veiksmazodžių su pabaiga *-yti*, ne gali išeiti **rašėjas*. Žmogų, kurs pats rašo ir rūpinasi apie rašto dalykus, galėtume vadinti ir *raštininku* (nu „*raštas*“), kaip vadiname jau, bent rašto kalboje, *mokslininku* (nu „*mokslas*“) tokį žmogų, kurs pats daug moka ir nori vis daugiau mokėti. Jug Lenkų „*pisarz*“ teip-pat — ir knygas rašo ir kanceliarijoj rašinėja (*raštininkas* būtų Schreiber ir Schriftsteller).

3) *Prekėjas* (Kaufmann). Iš *prekis, prekė, prekyia* (Preis, Kaufpreis, latv. *prece* (Waare, pirkinys) nę-kokiu būdu ne galėjo išeiti *prekėjas*. Šitam dalyke man žinomi iš gyvos kalbos ir Kuršaičio žodyno šie žodžiai: *prekinėti* (etwas hin und her dengen, derinėti; handeln), *nuprekiūti* (nuderėti). Iš tų veiksmazodžių (žodžiai su priesaga *-ėjas, -ėjis* visi kilę iš veiksmazodinių šaknų) tegalėtų išeiti: *prekinėtojas* (Händler), *prekiūtojas, prekyautojas*, bet ne *prekėjas*, dėl kurio reikalingas būtų veiksmazodis **prek-ti*. Žodis *prekinėtojas* reikštų žmogų, kuriam rūpi prekė, kurs norėtų daugiau gauti — mažiau dūti; toliaus galėtų reikšti ir tiek, ką Vokiečių „*Händler*“. Gal tajai prasmėi išreikšti tiktų ir žodis *prekininkas* (nu „*prekė*“, sulyg. „*raštininkas*“)? Bet kaip-gi būtų lietuviškai „*Kaufmann*“, „*Käufer*“? Žmogus, kurs tik perka, bus *pirkėjas* (Käufer), o kurs iš to gyvena, galėtų vadintis *pirkliu* (Kaufmann): jug ir slaviskas *kupiec*, kaip ir vokiškas *Kaufmann*, nors kilę iš šaknų *Kauf Kup* (=pirk), vienok įgijo prasmę ir tokio žmogaus, kurs ne tik pats perka, bet ir kitiems pardūda. Priesagą *=lys* mes turime daugelyje žodžių, reiškiančių dirbėjų vardus (nomina agentium): *piršlys, kvieslys* (iš **kviet-*

*) *Laikinas*=zeitig, kaip *amžinas*=ewig.

lys), *vežlys* (kurs keliems važiuojant vadeles laiko) ir kiti.

4) *Tavoras* (pirkinys). Man rodos, kad rašto kalboje galėtume lengvai apsieiti be žodžio *tavoras*. Prasmėje *tavoras* mums ganėtų paprasto žodžio *pirkinys*, kurs, kaip žinoma, reiškia perkamą arba nupirktą daiktą. Su *pirkinys* galima sulyginti žodžiai, kaip *slėpinys* (Geheimniss, slepiamas daiktas), *siuvinys*, *mezginys* ir kiti.

5) *Metturgis* (prekymetis). Čia-pat norėčiau priminti jau daugelyje vietų užmirštą žodį *prekymetis* (sulyg. „darbymetis“), kurį randame senesnėse raštuse. Vietoj tojo tikrai lietuviško, labai skambaus ir pagaliaus vokiškūse žodynūse žinomo žodžio dabar ytin tankiai rašo *metturgis*, kurs išverstas tiesiog iš sujungtinio vokiško „Jahrmarkt“.

6) *Gaspadorius* (šeimininkas). Dainose yra žodis *šeima* (= šeimyna), o Pakuršėje girdėjau nū to žodžio — *šeimininkas*, *šeimininkė*, kuriūdu reiškia „gaspadorių, gaspadinė“ (Wirth, Wirthin). Gal-būt, kad čia įplaukė ant mūsų kalbos ir latviškas žodis *saimneeks* (gaspadorius). *Šeimininkas* = šeimos, šeimos galva, žmogus, nū kurio priguli šeima, kaip *turtininkas*, *dubininkas* = žmogus, kuriam priguli koks turtas ar *duba* (Gesinde). Šitas žodis reikėtų, pagal mano nūmonę, teip-pat prijimti į raštų žodyną vietoj' paprasto „gaspadorius“.

7) *Vientautis*, *vientautis* (tautietis). Tarp žmonių teip kalbama: „vienplaukis (be kepurės), vienmarškinis (be trinių), be švarkų) bėgioja; vienakis (su viena akimi) senis; mes vienmečiai, vienvardžiai“. Iš tų paveizdų matoma, jūg visi šitie *vien* — etc. mūsų kalboje gali būt tiktai būdvardžiais. Užtaigi vargu kas girdėjo sakant: „atėjo mano vienmetis, vienvardis, vienžemis“. Todėl, man rodos, ne reikėtų sakyti ir „mano vientautis, viengentis“, arba „Mylimas Vientgenti“. Ar ne būtų geriaus šitam tikslui sutverti (visos kalbos tvėrė) žodį *tautietis*? Kaip „mano *giminietis* (giminaitis)“ reiškia žmogų, kurs prigul prie mano *giminės*, teip ir „mano *tautietis* (tautaitis) būtų tokis žmogus, kurs kilęs iš mano tautos. Mūsų rašto kalba turi su vienoda prasme du netikusiu būdvardžiu tiktai dėl-to, jūg iš pradžių laikėmės pačių sutvėrto iš „gentis“ žodžio *gentė*, paskui-gi, dar ne užsimiršę savo sutvėrimo, grįžome prie seno mūsų žodžio *tauta*. Laikydami vieno ir kito, ne mokėjome tik žmoniškai nukalti iš jų daugiau mums reikalingų žodžių.

Turi dar priminti, jūg daugelis čionai užtariamų žodžių jau gavo vietą ir raštuse. Teip Būgnų Antano apysakėlėse, gal-būt dėl augščiaus nurodytu priežascių, randame jau žodžius: „valdininkas, šeimininkas, tautietis“.

8) *Nabašninkas* (velionis). Vilniaus ir N. Aleksandriškio (Zarasų) pavietūse yra žodis *velys*, *velionis* ir reiškia tiek, ką kitur pajimtas iš slaviskų kalbų „nabašninkas“. Ed. Volteris (Dankos Katechizmas, V—io išdūtas, 1886 m.), aiškindamas prasmę žodžių: „velė, velinas — velnias, velys, velionis“, priduria teip-gi ir kelis sakinius su tais žodžiais, nugirdėtus iš žmonių lūpų: „par mum daug buva velių (pas mus daug buva *velių* — t. y. daugirėlių, nabašninkų), iškur atavezė *velionį?*“ etc. . . Juškos „raudose“ randame tokius reiškinius: „*Velių* varteliai, *Velių* durelės, *Velių* sūlelis“. J. Juška, išleidėjas savo brolio surinktų dainų, sako, kad „velės“ stambeldžių laikūse buvę dvaselės numirusio teisingo žmogaus. Seniui Kursaičiui šitas žodis teip-pat buvo žinomas. — Iš

visų smulkmenų (Katech., 121—125), p. Volterio su-rašytų, aišku, jūg vietoj' „nabašninkas“ galėtų būt vartojamas tikrai lietuviškas, gyvas žodis „*velys*, *velionis*“ („*Velionis*“ teip išvartomas, kaip „*ligonis*“).

9) *Ypatingas*, *ypatus*, *ypavairus*. Suvis bereikalo rāšome pradžioj' tų žodžių į vietoje y. Nėvienoj' tarmėje nėra čia nosies, pagaliaus ir Latvių kalba rodo, jūg čia („ypatus“) niekad ne būta nosinio garso: mūsų balsinei į latvių kalboje atsakytų *ee (ie)*, šitam-gi žodyje randame pas jūs y. Kaip negalima rašyti „ipatus“, teip nėra nėkoko pamato rašyti ir „ivairus“ vietoj' „yvairus“. Į reikėtų rašyti viduryje ir pradžioje žodžių tik ten, kur pats rašytojas veizdžiai mato, kodėl jis tą į rašo.

10) *Draugijinis*, *tėvyniškas*, *tikėjimiskas*. Mūsų kalboje tokių būdvardžių ne gali būt. Jei rašysime ar kalbėsime: „draugijinis mokslas, draugijiniai reikalai, tikėjimiskas dalykas, tėvyniški varpai“, tad kalbėsime ir rašysime prieš įstatymus, prieš dvasią savo kalbos. Jūg šaly *kunigija*, *ponija*, *šunija* nėra būdvardžių, **kunigijinis*, **ponijinis*, **šunijinis*“; kodėl-gi tik šaly *draugija* turi būt „*draugijinis?“ Reikia visūmet minėti. Jūg priesagos —*inis*, —*iskas*, —*ingas* geros esti daryti būdvardžiams tiktai iš pirmininkų daiktavardžių: iš *tėvas*, *molis*, *medis*, *šū* lengva padaryti su toms pabaigoms būdvardžiai (tėviškas, molinis, medinis, šuniškas). bet nū jų antrininkų t. y. *tėvynė*, *tėviškė*, *molynė*, *šunija* gyvoji kalba ne padaro jau nėkokių būdvardžių. Todėl minėti būdvardžiai rašto kalbos būtų pagauti tiesiai iš oro: gyvoj' kalboje jie ne turi po savim nėkoko pamato. Sekant dvasią kalbos, reikėtų teip sakyti: „draugijos mokslas — mokslas draugijos (sulyg. kalbų mokslas), draugijos reikalai, tikėjimo dal'kas, tėvynės varpai (garsai)“. K. Obelaitis. Kaunas, 1. 13. grūdzio 1892 m.

✓ Gyvenimas maskoliškų revoliucionierių kaliniūse.

(George Kennan. The Century Illustr. Montly Magazine.)
(Pabaiga)

Šitas nusprendimas (sudās), darosi galutinai komisijoje prie departamento palicijos ir darosi per augščiausią paliepimą. Taigi dalykai nū justicijos ministerio eina pas vidaus ministerį, kuris gali tą dalyką ar atmesti arba užtvirtinti. Pirmutiniame atsitikime dalykas vėl sustoja, idant toliaus išsityrinėtų arba gražinas pas prokuratorių dėl papildymo. Kaip rezultatas tokių vaikščiojimų dokumentų iš vienos instancijos į kitą, pasidaro sėdėjimas sujimtujų iki sudui po kelis metus. Jeigu vėliaus ministeris užtvirtina sudą, tada dalykas eina pas carių ant galutinio padrutinimo.

1886 m. numirė Petrapilyje jauna mergina 20 metų, Fedotova, klausytoja augštesnių moteriškųjų kursų. Į metus prieš tai ji buvo pajimta dėlei kokios tai numanomos palicijai priežasties ir laikėsi name pirmutinio kalėjimo (Dom Predvaritelnoho Zakliučėnija), iki suvisai nesusirgo; perkelta į ligonbutį neužilgo numirė. Motina jos, dasižinojus apė tai, nuvėjo pas palicijos vyriausiąjį paklausti, kada palaidos jos dukterį, nėra ji norint pributi ant laidotuvių. Jai pasakė, kad pakasynos bus tokią ir tokią adyną ant rytojaus. Valdžia nepavelija giminėms patiems palaidoti numirusius kalinyj pasodintūsius, taipogi nedūda lydėti į kapus, jaigu numano, kad gali atsitikti demonstracija, t. y. išreiškimas per daugybę susirinkusių sajausmo. Tame atsitikime bijojosi, kad draugai ir draugės tos merginos nepadarytų demonstra-

cijos, idant nelydėtų jos minia žmonių ir koks karštesnis kad nepasakytų kalbos ir nenurodytų, kad ta mergina numirė be sudo dar (gal ir nekalta). Jei pavelytų atviras (publiškas) laidotuves, tai policijai reikėtų išvaikyti demonstraciją, kas išrodytų, lyg numirėli muša. Taigi išeitų negražu. — Pagal tokią nūmonę ansai policijos vyresnysis liepė pakasti Fedotovą nakčia, niekam apė tai nesakęs. Kada ant rytojaus atėjo jos motina, idant paskutinį kartą atsiveikyti su kunu, jai pasakė, kad jos duktė jau palaidota. Paklausus gi nelaimingai motinai: „Kuriam daigte pakasėte mano dukterį!“ — vyresnysis atsakė: „Tai mūsų dalykas.“

Ką tu, skaitytojaun, darytum, jeigu su tavim teip atsitiktų? Baisus noras atmonyti už tokias nedorybes negali but išteisintas iš krikščioniškos pusės žiurint; bet toksai noras butų suvisai pritinkantis žmogaus budui.

Negali vadėti žmogų kraugeriu, fanatiku už tai, kad jisai, gaudamas tokius smugius ir neturėdamas jokio kito ginklo prieš tai, griebiasi už paskutinio, kas jam po ranka pakliuva.

Nenorėjau aš teisinti maskoliškų teroristų, tik norėjau išaiškinti nekurias patologiškas puses. Apsijėmęs tai, aš jaučiausi ant savo sąžinės pasakyti svetui už maskoliškų revoliucionistų tai, ką jie patys papasakotų, jeigu lupos numarintųjų nebutų į dulkes pavirtusios ir jeigu balsai gyvųjų nebutų kalinių sienose uždaryti. Valdžia maskolių turi užrubežinius laikraščius, kuriuose gali teisintis nū užpūlimų. Maskolių gi revoliucionistai, gyvi palaidoti tolymose Sibyriaus pustynėse, gali apsaakyti savo kančias tik netyčia užkliuvusiam keliauninkui iš laisvesnės žemės, ir pranešti per jį apė tai pasaulės sudui.

Išvertė Kg.

Tėvynės sunus.

Vaizdelis iš mūsų gyvenimo.

Daktaras pas mus atsirado! Naujas daktaras atvažiavo!

Taip besidžiaugdami kalbėjo Parastiškio miestelio gyventojai. Ir buvo ko jiems džiaugtis; senasis jų gydytojas jau labai sulinko, apkurto, apjako ir nebegalėjo užsiimti gydymu. Todėl visi turtingesniejie ligoniai turėjo gydytis važiuoti V. miestan, už aštūnių mylių, neturtėliai-gi gynėsi patys nū ligų ir smerties, nesulaukdami niekeno pagalbos.

Naujas daktaras, nors da labai jaunutis, pradėjo gaspadorauti po miestelį ir po apylinkes, lyg tikras tėvas. Kur tik užgirsdavo vargūli ligonį, nė pakvietimo nelaukdams, skubėdavosi su roda ir pagelba pas neturtingus vargdienius, gydė jūs, nieko neimdams, dažnai ir vaistą dėl jų pats sutaisydavo. Sena bobutė, jo tarnaitė, kalbėdavo kartais: „oi, ponaitėli, bus blogai ažu savo žygi: pinigų neimat, o gyventi reiks!“ — „Nesibijok, bobutel, jau mudu badu nemirsiva: jeigu neturėsiva iš ko gyventi, sulaukę vasaros, eisiva grybų rauti“, atsakydavo jūkais jaunas žmogus. Linksmas negirdėtai ir ramus buvo tas Baublių Jūzas, — taip vadinosi mūsų daktaras —; pasižadėjęs tarnauti tėvynei ir savo tautiečiams, ėmėsi jis su visa sveikata už darbo: ne tiktai gydė žmonelius, bet su kiekvienu pasikalbėdavo be jokios puikybės, be mažiausio rustumo; su paskutiniu prasciokėliu buvo jis susipažinęs ir pasišnekėdavo meilingai, tartum su giminiečiu. Vaikus iš apylinkės prisipratino mažomis dovanėlėmis, o jiems pas jį atėjus, moky-

davo skaityti, rašyti ir daug naudingų daigtų jiems apsakydavo

Neapsiriko Baublys, sakydamas savo bobutei, jog badu nemirsias. Meilingumu savo, mokslingumu ir išmintingų gydymu jis veikiai įgijo garsa. Ištolai plaukė pas jį ligoniai, dieną ir naktį atilsio jis neturėjo ir nors nū vargūliū mokesties neimdamo, tai turtingiejie gausiai jam atlygindavo, taip kad, metams praėjus, parvežė broliui šimtinę, o antrą padėjęs, laikė dėl pirkimo kada nūšaliai nameliū. Tai jam ant širdies gulėjo, ir mislijo jisai sav: „pasistašes namelius ir užvedęs sodą, pasikviesiu savo tėvus, kad ir jie mano laime pasidžiaugtų.“ Tiesa, mažu jautėsi mūsų daktaras laimingu, o da mažiaus privalė. Visa jo draugystė buvo tiktai seniuks daktaras; bet apsikrovus darbais, linksmai ėjo dienos, ir jis nieko daugiau negeisdavo, kaip tik geros sveikatos dėl tarnavimo tėvynei ir savo tautiečiams. Bet nelaimė pavydėjo jam gražaus gyvenimo ir supainiojo jam takus, . . .

Vieną šaltą ir tamsią naktį, lapkričio pabaigoj, atvažiavo pasikinkęs ketvertą nuskurdusių kuinų pasiuntinys p. Parvinskio iš Marmalynės dvaro, už keturių mylių tolumo, su laišku, kviečiančiu daktarą pributi kūveikiausiai pas sergancią poniją Purvinskiene. Baublys šoko kūgreičiausiai iš patalo ir, apsirėdęs, sėdos ir važiavo.

Varginga tai buvo kelionė: žiemos kelias dar nepastojęs buvo, o iš purvų tik grūdas pasidarė; todėl kratė nemielaširdingai, kuinai, mietas nū mieto,*) stabčiojo, sunkiai dusūdami, ir Baltras pliekė jūs ne tik botagu, bet ir botkočiu. „Bijok Dievo, žmogau! tarė daktaras, tu užmuši arkliaus“. — „O kodėl nevažė?“ — „Matai, Baltruk, jau nebegali“. — „Tai tedvesia, kad neklauso,“ šnekėjo Baltras ir išnaujo pliekė. „O kad žmogus neklauso, ką jam daryt?“ Susigėdo Baltras ir, nustojęs musti, tik žodžiais ragino pailsusius arkliaus. „Iš tavęs neblogas žmoelis,“ pratarė vėl daktaras. — „Tamsta, ponaiti, taip gražiai ir meiliai kalbi, kad ir piktas žmogus geru taptų; kaip ant žmogaus visi rėkia: au, au! kaip ant to vilko, tai ir pasidarai rambus, lyg tas kuinas, — samprotavo Baltras, bešnekučiuojant, ir privažiavo — Marmalynę.

Marmalynės dvaras ne dykai tą vardą turėjo, nes tai buvo tikra marmalynė: aplink rajstai ir balos, didesnė laukų dalis nedirbama gulėjo. Ir jos valdovas neturtingas buvo, bet jis, nežiurėdamas į savo Marmalynę, iš didžio elgėsi; nors jau ir bankon prasiskolinęs buvo ir nū žmonių, kur tik numanydamas, skolino ant amžino neatidavimo, vienok namai buvo puikiai užlaikomi: buvo ten dagi dvi mokytoji: viena prancuzė, kita lenkė, gražiai spiegianti ir da gražiau barškinanti ant portepijono; buvo ir lekajus Blažiukas ir kurmonas, jau mums pažįstamas Baltrukas, abu situ su liberijoms, nors ir apdriskusioms jau: buvo ir virėjas Lukošius ir dagi keturios kambarinės tarnaitės. Daug, mat buvo panelių, todėl ir tarnaičių reikėjo daug. Purvinskiai, kaip matome, buvo ponai iš ponų, ir ant „chlopu“ žiurėjo taip, kaip žmonės žiuri ant žydu. Tai tokiusna namūsna įžengė mūsų Baublys, nešdamas gydytojo pagalbą.

Ligonę jisai rado labai menką, — turėjo plaučių uždegimą — ir todėl gydytojas negalėjo atsitraukti per tris dienas; potam dar po dviejų dienų atvažiavo ir dar už dviejų sugrįžo, koliai nepamatė ligonės

*) kūlas nū kūlo.

suvis sveikos. Praėjus nuliudimui, Purvinskiutės pradėjo dairytis apė jauną ir gražų gydytoją, bet tas ant nieko nepaturojo, nes jam rupėjo kūgreičiausia pagrižti namon, kur ligoniai labai jo buvo pasiilgę. Jis paprašė p. Purvinskio, kad lieptų arklus kinkyti. Tas, padėkavojęs nūširdžiai ir poniškai užmokėjęs, išlydėjo Baublį dagi iki priemenės durų, užprašydamas, kad jūs kūdažniausia lankytų. — Išvažiavus daktarui, kilo kalbos apė jį tarp trijų vyresniųjų mergaičių ir mokičios trijų jaunesniųjų (vyresniosios buvo jau mokslą pabaigusios):

— Gražus bernaitis — tas ponas Baublys, — tarė vyresnėji panelė.

— Gražus ir gražus apsiėjimo, tiktai labai nedrąsus, — atsiliepė mokičija.

— Man matosi, — sušuko jaunesnėji, — kad Juzei taip patiko, jog gatava butų už jo nuveiti.

— Viau, viau, — atkirto Juzė, vidutinė iš mergaičių, kuri jau dvidešimts antrus metus ėjo, — ką ten niekus kalbi apė išėjimą už jo! Pasilapanti, pasilinksinti dėl praleidimo laiko gal ir turėčiau akvatą, bet eiti už jo — niekadus, niekadus! Tatai mielas butų daigtas — jo tėvams chamams rankas bučiūti, jo brolius ir seseris — sesutėmis vadinti!

— Priprastum, — tarė tyčiodamasi jaunesnėji.

— Niekaip, niekaip, aš chloponų taip nekenčiu!

— Juzė! negražu taip žmones niekinti: jeigu iš tos giminės tokie vyrai, kaip Baublys, išeina, dėl kurio ir aš turiu didžiausią gūdonę, tai turbut, ir ji didei garbinga.

— Niekus tamsta kalbi, o nū ko aš su tais prasčiokais kalbą pradėčiau?

— Tai jau priguli nū to „neprasčioko“; juk galima rasti kalbai visokios medegos, dar lengviau, prigulint prie tos pačios giminės.

— Įeina Alina (mokičios vardas), jinai pilna chlopomanijos ir nori mus prie to priversti.

— Ne, aš tūm nebeužsiimsiu, tiktai norėjau pasakyti Juzei, kad labai negražiai daro, norėdami apsvaiginti ir suvedzioti jauną žmogų, neketindama but jo motere, juk tai gali padaryti žmogų ant viso gyvenimo nelaimingu.

— Tai mano darbas! O tamsta palikk savo lekcijas dėl mažos Bronės! — sušuko papykus Juzė, nes buvo umi ir pikta.

Dvejetaini dienų praėjus, ėmė panelės įkalbinėti tėvui, kad reiktų padėkavotį daktarui už motynos išgydymą. Purvinskis, svietiškas žmogus, taipogi tai pripažino už gerą ir pats rūšės važiūti, bet dabar, dukterų užmintas, tūjaus sėdos ir nuvažiavo Paraistiškin. Sudėjęs daktarui padėkas, pakvietė jį ant kalėdų šventės pas savę, ir dar žadėjo arklus atsiųsti. Baublys buvo paketinęs tėvynėn važiūti, apė tai jam ir tėvams buvo rašęs, bet negalėjo atsisakyti nū tokio meilaus p. Purvinskio pakvietimo, ir pasiviešėjimą tėvynėj atadėjo ant tolymesnio laiko.

Sulaukęs kučių dieną arklių, nuvažiavo Marmalynėn. Linksmai ten bėgo laikas: šoko, žaidė ir dainavo. Pana Juzė už visas gražiausiai padainavo prie fortepiano prancuzišką dainelę: „Mon joli garçon, j'ai tu cet chanson“. O Baublių Jūzui ši kartą gražesnė jinai pasirodė, nekaip kitkart. Teisybę sakant, Juzė buvo nē šio nē to mergina: liekna, laiba, jūsvplaukė, jūdakė; balsą turėjo gražų, ir blogus dantis mokėjo paslėpti. Užmanius pasibovyti su Baubliu dėl praleidimo laiko, tikrai rupinosi jį sugauti: sugavo jį, bet ir pati susigavo. Pradėjo buti nūbodu Jūzui be Juzės, bet ir jai taip-pat.

Baublys dažnai lankydavosi Marmalynėje, ir po keletą dienų ten praleisdavo; ligoniai pradėjo daugintis, bet daktaro vis nēr' namie. Bobutė-tarnaitė rupinosi didžiai, kas tam ponaičiūi pasidarė ir ką jis toj Marmalynėj veikia! Vieną kartą ir paklausė Purvinskių tarno: „Kas ten taip dažnai serga?“ — „Panelė,“ — atsakė tasai. — „Pfu! — nusispjovus tarė bobutė, — jaunos, žalios, o ligų paimtos.“ Nežinojo bobutėlė, kad pas ponus liga esti madoj.

I keturis mėnesius po kalėdų, Jūzas pasisakė Juzės tėvams, mylįs ją ir noris už pačią paimti. Tie jau to tikėjosi ir rodžiai pažadėjo savo dukterį. Senis ponas labai džiaugėsi, kad jau namieje vienu sunkumu nusimažins; ir už dviejų mėnesių linksmai ir puikiai atbutos buvo suvestuvės: bet nē jaunas, nē jaunoji, nē jos tėvai nē nepaminėjo apė jaunojo tėvus ir gimines; lyg tartum, jų ant svieto nebuvo, o jis lyg koks radvilas.

Parvažiavus Paraistiškin, niekas daugiau jaunųjų nesutiko, kaip tiktai senoji tarnaitė, kuri jaunamartei nepatiko ir, nors ištikimiausia buvo, neilgai trukus, buvo atstatyta. Jos vieton dvi pasamdė, iš kurių viena vadinosi „pakajava“, o kita — virėdė. Jūzas, apsvaigintas savo pačios gražumu ir mylėdamas ją, ramiai sav gyveno, bet metams perėjus, kada susilaukė pirmojo vaikelio, pirmą kartą tapo savo pačios smagiai užgautas ir jautėsi didžiai nelaimingu. Pagal gamtą ir savo mokslą jis norėjo, kad tas jo brangus sunelis, lygiai kaip ir busiantieji, butų žindomi motinos, kuri buvo sveika ir gerą pieną turėjo, bet toji stipriai atsispyrė, kad nežindysiant, nes girdėjus buvo nū savo motinos, — kuri nē vieno kudykio pati nebuvo užauklėjus, — jog žindama materiškė gražumą greit prapuldati ir greit pasenstanti. Nabagas Jūzas per tris dienas maldavo pačios, kad žindytų, bet, nieko neišprašė, o kaip mažas Levukas, išalkęs, ėmė rėkti didžiu balsu, tėvas pasamdė pirmą, kokią išgirdo miestelyj moteriškę, kuri savo kudykį, pusantrų metų žindytą, paliko nujunkius. Tokiu budu, dar viena tarnaitė pribuvo pas daktarą. Dar metai, — ir vėl pribuvo nauja žmogysta, kuriai davė Malvinos vardą; tarnaitės vadino ją Mauliute, nes negalėjo ištarti Malvutė. Pradėjo daugintis išlaidos.

Jau ir namai pasirodė mažoki, reikia jie padidinti. Daktarienė jau dumojo pasamdyti prancuzė-boną, o, ant nelaimės, daktaro reikalai ėjo kas kart blogyn; daktaras, baramas ir persekiojamas savo pačios, kad labai užsijima su klapis, kurių jinai taip nekentė, pasidarė šiurkštus, nebepreinamas. Todėl žmonės nustojo pas jį rodos klausęsi; velyjo pas pusdaktarį nueiti arba ligas kęsti, nekaip iš šalies daktaro apturėti pažeminimą: juk ir „kamas“ turi jusmą.

Šešti metai ėjo nū daktaro apšvedimo, o septinti nū pasimatymo su tėvais ir giminėmis, bet vis-gi Jūzas nelabai jų pasilgo. Teisybė, sažinė dažnai jame šaukė: kur tavo geri užmanymai? kur tavo įžadai? Ne kartą jis atsimindavo tėvo žodžius, kuriūs tas pasakė, nenorint jam seminarion eiti: „Kad jau kunijū buti nenori, tai nebus iš tavęs žmogaus; pažįstu aš tokių daugelį, kurie ponaičiais tapę, išsižadėjo tėvo, motinos ir gimiinių, uždavė jiems širdį, apkartino jų dienas ir nuėjo laukias — nē Dievui, nē žmonėms; kaip antai musų raštiniškas, brolio pasveikintas, atšoko, lyg gyvatės įkirstas, ir sušuko: o kas tu toksai? aš tavęs nepažįstu!“ „Tėveli, — atsakė jis tada, — kaip galite manę palyginti su tokiu neiškepėliu, juk aš nebusiu toks; augštus mokslus pabaigęs, ne-

užmiršiu, ką esu kaltas savo giminėms ir tautiečiams. Aš busiu garsus gerais savo darbais visoje Lietuvoje, kurią taip myliu“, — ir, pūlęs tėvo kojoms, prisiekė, kad jiems niekad širdies neuždūs, kad bus geru žmogum ir geru tėvynainiu ant džiaugsmo tėvams ir tėvynainiams. Ir nemelavo jis tada: per ilgą laiką turėjosi jis tokio užmanymo ir geriausiai buvo pradėjęs savo gyvenimą, bet pažinęs Južę, tikrai neiškepusių ir blogos širdies moteriškę, pasilpo ir didžiai pasilpo, nes viską užmiršo.

Per dvejus pirmuosius metus saldus buvo jo gyvenimas, potam, sažinė pradėjo jį smarkiai graužti, o dabar da labiau graužė, nes jau ir neturtystė davėsi jaustis; jau šen ir ten parsiskolė ir nežinojo, kaip išsimokės. Užvis, suvis nusigyvenęs, persikėlė miestam, o pas savūsius tėvus, nors žinojo, kad galėtų keliatą šimtų gauti, nedrįso ir gėdyjosi šauktis po tokiam pasielgimui. Vienok priėjo bizna, nebebuvo ko daryti, nes žydas, įdavęs tris šimtus rublių, kankino jį, plėsdamas žydiškas palūšanas. Nurašė tada Južas pas vyresnįjį brolių, kaip tik galėjo, meiliausią laišką, apsakydamas, kad jis apsidėjęs, ir prašydams dovanoti, jog ant suvestuvių nupakvietė, išrasdamas kokią ten nebūta priežastį; ir prašė paskolinti tris šimtus rublių. Ilgai ginčijosi seniukas Baublys su pačia ir vaikais dėl tų pinigų. Motina ir du sunu ėjo po brolio šalei, o tėvas ir jaunesnioji sesė, kuri jį labiausiai mylėjo, priešinosi dabar, nes ir ją skaudžiai užgavo toks mokyto brolio pasielgimas. Ant galo pagalios, pirmieji gavo viršų; tik tai tėvas padarė persargą, kad taip sunkiai uždirbtą skatiką ne siųsti per pačią, bet Jurgiui pačiam reiktų nuvežti ir veksli nū brolio paimti. Visi ant to pritarė ir išleido Jurgį.

Tasai, pribuvęs ir dasiklausęs daktaro namų, apsistojęs įėjo; rado jis dvi poni, virtuvėj bestovinti, abi vos ne vienodos parėdnėmis, abi jūsvaplaukės ir abi su karčiais ant kaktos. Jurgis, numanydamas, kad vieną iš jų marti, o kita jos sesė ar viešnia, pabučiavo abiem rankas ir pasisakė, esąs daktaro broliu.

— Gal, tamsta norėsi jo palaukti? — pasakė marti.

— Arklio dar nenukinkiau.

— Pastatyk tamsta ten gurbe (?), — pasakė dar kartą ir išėjo.

Potam sugrįžus ėmė prieš tornaite jūktis ir šidyti iš prasčioko brolio, kurs jos nepažino.

— Tatai nelaimė turėti tokius dieverius, — ir vėl pradėjo jūktis abi su tarnaitė.

Jurgis išsėdėjo lyg vakarui ligonių kambaryje, kada sugrįžęs Južas dagirdo apie brolio atvažiavimą, įsivedė jį savo kambarin ir, meiliai pasisveikinęs, graudžiai apsiverkė, nes skaudu jam pasidarė, kad iš geros valios išsizadėjo ne gana savo tautos, bet ir artymiausių giminių; dagi nebepažino jau tikrojo savo brolio: taip ilgai nematęs buvo. Tą vakarą poni daktarienė jau nebepasirodė, bet ant rytojaus pats tvirtai pasakė, kad brolis būtų pavaišintas, kaip brangiausias svečias. Južė labai stebėjosi, matydama vyrą pirmą dar kartą tokių rustų, ir persitikirino, kad nelieka nieko, kaip tik išpildyti tai, kas buvo prisakyta. Už tatai ant rytojaus, paliepus pakviesti svečių prie arbatos, išėjo ir pati gražia balta aksamito suknią apsitaisius, padavė Jurgiui ranką ir ėmė jį kalbinti. Potam atbėgo didesniejie vaikai su prancuze, dar iš Marmalynės paimta. Tėvas prišaukė jū, norėdamas broliui pasigirti, bet berniukas iš tolo susūko: „o ko čia sėdi tas klapas?“ Mer-

gaitė, pribėgus artyn sušneko balsiai: „aš klapui nenoriu kloniotis?“ Daktarienė ant to norėjo balsiai prasijūkti, bet, pamaciūs vyrą rustų ir paraudonavusį ir svečių su ašaromis akyse, nutilo — ir kalba suvisai nutruko. Južas neatminė, kad kada būtų taip susigėdyjęs, ir, nusiminęs, nebežinojo, nū ko kalbą pradėti. Tik tai mislyje savo vėl darė kūgraziausius prizadėjimus atmaintyti gyvenimą: atnaujinti pažintį su giminėmis ir buti dėl jų mokytoju ir keliavedžiu, užsiimti labiaus savo vaikų auginimu, atstatyti prancuzę, išmokyti jū mylėti ir gūdoti žmones, nū kurių paeina ir neniekinti nė vieno

Su tomis mislimis atsisveikino jis su broliu, prizadėdamas greitame laike drauge su pačia ir su vaikais tėvus aplankyti, perprašyti jū už užmiršimą ir ant kalėdų tėvelius su kitais giminėmis pas savę pasikviesti. Tikrausiai pasiketino atsiversti Južas, bet Dievas žino, ar išturės? Juk jau nekartą darė tokius prizadėjimus. O pačią ar galės priveikti? . . .

Žmona.

Moterų darbai ant platesnės dirvos.

Tiek tik yra įvairumo tarp gėbsumo prisitaikinimo vyro arba moteries prie viešo gyvenimo, kiek galėtų buti svarbu dėl išdirbimo kailių, ar tūm darbu užsiima ilgaplaukis arba plikagalvis darbinikas.

Tas ištarimas Platono yra taip dailus, reiškia keliais žodžiais taip daug, jog gali pastoti šaltiniu dėl atsakymų ant visų nepadorų užmėtinėjimų prieš moksliską išsilavinimą moterų. Kad tų priešų dar neapmatomas skaitlius, rodo mums aiškiai ne tik jų nūlatiniai išsitarimai raštūse, bet ir kasdieninis gyvenimas. Tik retas iš vyrų neskersakioja ant moterų, norinčių tarnauti savo dvasiškoms pajiegomis platesnei žmonijai. Jaigu jau negali užginti, kad moterys ant pedagogiškos, literariškos ir dailos dirvos atlieka veikalus nemenkesnius už vyrus, tai išranda nors kokias neaiškias — su noru kad jos būtų ir nevaisios — priežastis jų tokio veikimo arba garsina jų protišką silpnumą, remdamiesi ant stokos jų lyčiai atsakančių pajiegu dėl išradimų ir atradimų. Bet, žinodami, kokio išigilinimo į tiesas gamtos, kokių speciališkų studijų reikalauja atlikimas augščiau paminėtų darbų, ar galėsime kaltinti dvasiškas pajiegas moterų, ipač atsiminę moterų padėjimą? Ar galėjo katra iš jų iki paskutinei gadynei pasirodyti su kokia nauja idėja? Ar gal dar šiandien muzulmanų moterė, užsklensta hareme, išdrystų pasirodyti vyrams į akis? Su mažais išskyrimais stovėjo, ir dar stovi ant to pačio laipsnio, (tik dvasiškam supratime) moterė visos Europos. Kas galėtų išrokūti, kiek iš tos priežasties pragaišo puikių mislių, o iš kiek pasinaudojo vyrai? Kaip indijonų moterys už savo kruviną darbą nemoka nieko daugiau reikalauti nū vyrų, kaip smugių, taip nemokejo iki šiol viso svieto moterys kitaip pasielgti su savo kūpuikiausiomis mintimis ir jausmais, kaip jū tik dėstyti po kojų savo valdonų. Dar yra vienas klausymas. Ar išmintinga moterė,

aukaudama tas savo mintis vyrui, nerasdavo kokių kliūčių? Ar, vieton supratimo, nesusitikdavo ji su apjūku iš šalies vyro, tėvo, brolio? . . . O jaigu ir buvo laimės lemta jai atsirasti šalia išmintingo vyro, tai ar nelaikydavo abi pusės už paprastą dalyką, kad vyras, pasinaudodamas iš jam jo žmonos apskelbtų idėjų, įgydavo garbę ir dėkingumą žmonijos?

Tik vienas vyras — augštos garbės John Stuart Mill — netur už reikalingą slėptis, kad didelę dalį puikių mislių įkvėpė jam jo žmona.

Nors išsikvojimas sav lygių tiesų su vyrais reikalauna dar triuso, išreikšto raštu ir veiksmu kelių kartų moterų, tai bet jau ir dabar galime atrasti tulus išradimus atliktus moterų.

Visųpirmu kreipkimės prie medicinos, nės šiandien niekas jau negal niekinti darbų moterų ant tos dirvos, nors da nevisur daleista joms pasišvesti tam mokslui. Čion matome moterį Burton, kuri išrado dirbtinį budą penėjimo kudykių. Moterė Bondé išrado vėl vamzdį dėl gelbėjimo užtroškusių, moterė Boivent — įrankius dėl gelbėjimo gimdančiųjų, moterė daktaras Gache — įrankį, vadinamą intra-uterinsonde, kurį Salbé parodė 1889 m. mediciniškai akademijai.

Jaigu žvilgterėsime ir į kitą šalį, tai atrasime dar ant tulų dirvų begalo svarbius išradimus atliktus moterų. Taip, ant paveikslo, raidės dėl neregių išrastos moterės Mulot, kurios palengvino tiems nelaimingiems susižinojimą su kitais žmonėmis. Dėka tam išradimui, galėjo viena mokytinė moterės Mulot, neregė moterė Plessis iš Taigny dagi išdūti kvotimą (egzaminą) ant mokytojos.

Moterė Maté išrado jurės teleskopą, kuri ištobulino jos duktė ir per ką sutaisymas laivų tapo didei palengvintas, nės be ištraukimo laivo iš vandeno yra galima išžiūrėti jo plyšius.

Moterė Dutillon išrado budą sutaisymo medegos visiškai užnešančios ant marmuro; tą jos išradimą pagerino dar moterė Marchal. — Moterė Deau sutaisė dėl gelbėjimo skęstančių eldiją, kuri buvo vartota kiekvieną sykį su kūgeriausiu pasisekimu ir už kurią ji gavo ant parodų kelius garbės diplomus. Išrado ji dar ambulantą pečių dėl kepimo, kelias padargas, reikalingas prie virimo, ir peilį dėl ligonių. Moterė M. F. Beasley išmislyjo mašiną dėl dirbimo bosų ir gavo dar patentą ant prietaiso dėl uždėjimo lankų ant bosų. Ta paskutinė mašina uždeda per vieną dieną lankus ant 1700 bosų. Elena Blanchard iš Philadelfijos gavo patentą ant ištobulinimo mašinos dėl siuvimo.

Suvienytose valstijose Amerikoje gavo dar moterys patentus ant: ištobulinimo mašinos dėl siuvimo, verpimo, audimo, prietaiso dėl gelbėjimo žmonių laike gaisrų, budo šildymo vagonų be ugnies, mašinos dėl rašymo, sistemos davimo gandų (signalų) ant jurių, prietaiso dėl nuvarymo rukų (ukanos).

Jaigu čion privesti paveikslai rodo aiškiai, kokią svarbą turi atsakantis moksliskas išsilavinimas ir darbavimas moterų dėl žmonijos platesnio svieto, taip turtingo garsiais išradejais ir mokslininkais, tai galime tikėtis, kad ir dėl mūsų užkampio nebus pro šalį, jaigu jame gyvenančios šiek-tiek pramokytos moterys — politikos dėlei (anot p. P. A. Pakeleivingo), arba iš kitos priežasties — pradeda numanyti, kad jos ne kvietkos ir ne lėlės, ir, supratusios savo pareigas, nor' kokių nors doru budu prisidėti prie darbo teikiančio labą tėvynei.

Kad Lietuvos moterų, — kurios įstengs pasiekti augštesnį dvasišką išsilavinimą, — laukia platesnė uždūtė, negu moterų kitų kraštų, tai supranta gerai kiekvienas, kuriam nesvetimos įtarmės mūsų tautiško gyvenimo, ipač jaigu panorės atsiminti mūsų, taip didei moterims priklausančių ir tirtum įpatybėmis Kameleono apdovanotų, vyrų, kurie pasidūda verstis (pagal jų pačių žodžius ir tolydinius patyrimus) moterims tai į lenkus, tai į maskolius, keisdami su tokiu-pat lengvumu savo idealus ir tautystę.

Pagal E. Rosevalle parašė Bitė.

Iš Lietuvos.

Šitoj gromatoje pranešiu apie ekonomišką buvį pakuršiečių*) Žemė Pakuršėje. kaip ir kitur, padalinta tarp dvarininkų, ukininkų ir įnamių, čia reikia pridėti vėl žydus miesteliuose, turinčius savo plecius, bet dar daug namų miesteliuose stovi ant dvaro žemės ir moka ponams už plecius arendas. Nors ir visoj Lietuvoje yra daug dvarų (jau nū senų laikų žmonės dainija: „Kur kalnelis, ten dvarelis, pakalnėlė — ten sodelis), bet Pakuršėje jų daug daugiau: čia, ar kalnelis ar pakalnėlė, vis dvarelis; sodžiai daugiausiai stovi įsprauti tarp tokių bagnų ir lieknų, kad rudenio ir pavasario laike tiktai raitas ten gali išbristi. Dvarai yvairaus didumo: nū 100 lyg kelių tukstančių desetinų; dideli dvarai nestovi viename daigte, bet turi priedvarius arba „palivarkus“, po keletą šimtų desetinų. Priguli dvarai daugiausiai vokiškai baronijai; retai kur užsiliko mūsų slėkta, bet ir tą patį baigia varyt laukan latviai, nes per paskutinius penkiolika metų beveik visus dvarus prasiskolinusių slėktų supirko latviai, o kaip kur tie patys nupirko ir kitus priedvarius nū vokiškų baronų. Tokiu budu paskutiniame laike Pakuršėje atsirado trejopas dvarponis: vokiškas baronas, latvyis ir sulenkėjęs lietuviškas slėkta. Pagal valdonus ir dvarų budas nevienodas. Jau ištolo važiuodamas matai, kam priguli tas dvaras: šit balttija ir raudonūja akmenyčios, kitos ant dviejų gyvenimų, mediniai ir plytiniai skindeliais dengtos, apinkui matyt sodas ir parkas, viskas didžiausioje tvarkoj — šitą dvarą valdo vokiškas baronas. V: žitdami toliaus, išvysime ir kitokį dvarą: gyvenama trioba, nors ir pasikreipus, bet paremta ir sulopyta, kitos gi triobos naujai išrodo, daugiausiai muro, o klėtis ir muriniais skindeliais dengta, — tiktai medžių visai mažai; kur yra buvę, ir tie nukirsti — čia valdo latvyis. Važiūdami toliaus, privažiūsime ir mūsų slėkto lauzą — tikrą lauzą: nors rumas platus ir il-

*) Tas didei gražus straipsnis p. Vaistiniko rasi padūs daugiaus medegos kelintam kitam lietuviui, kaip dėl aprašymo, taip ir dėl apmąstymo. Red.

gas, bet visai supuvęs, sugriuvęs, viskas suirę, sugriuvę; triobos vėju tvertos, oru dengtos — pustynė; tiktai senas sodas, kur eilė topelių ir glėbiu neapkabiamų liepų užia ir užslinkęs prudas, žaliukais apaugęs, apsuodintas krumais bezdų, jasminių ir radastų liudyja, kad ir čia kitoki laikai buvo. Bet koki tie laikai? Vergijos laikai, kada nieko nekaštūjantis darbinikas po bizunu tijuno kasė anūs produs ir statė dabar supuvusius namus! Dabar čia ponas daugiausiai negyvena, bet turėdamas vietą kur nors Gudijoje, išdūda savo dvarelį ant arendos, laukdamas gero pirkiko ant savo žemės turtų. Baronai dažniausiai patys valdo savo dvarus, išdūdami ant arendos latviams tiktai priedvarius. Kaip vokiečiai, taip ir latviai savo dvaruose jau seniai veda intensyvišką ukinystę: ariama žemė padalinta ant devynių arba dvylikos laukų, paskirta dalis kas metas nusikrečia mėšlu ir apsisbarsto superphosphatu, ariasi geležinėmis žagrėmis ir akėjasi geležinėmis akėčiomis, sėjasi dobilai. Žemdarbinės mašinos yra gana prasiplatinusios Pakursėje, labiausiai garinė kuliamoji; aš jau nekalbu apie linų minamą ir arklinę kuliama, kurios atrasi ne tiktai kožname dvare, bet ir daugume sodžių pas turtingesnius gaspadorius, nes Pakursėje apščiai linų sėja — dvarai dobilienose, o sodžiai plėšiniuose, arba taip kur parinkę dėl linų žemę. Dvarai savo žemę apdirba su metiniais darbinikais — kalpais (nū latv. žodžio kalpot = tarnauti). Ekonomiški metalai dvaruose prasideda nū šv. Jurgio, to-gi del ir kalpai samdosi ant šv. Jurgio. Kalpas turi buti vedęs, nes jo pačiai teipogi reikia dienas eiti. Toksai kalpas, vidutiniškai paėmus, gauna ant metų lyg 15 rublių pinigais, rugių 16 mierų (miera = 20 gorčių), miežių 15, avižių 3, žirnių 1; prie to vėl ponas apsiima bulbių 8 gorčius pasodinti, linų 6 gorčius pasėti, vieną karvę ir 3 aveles išmititi, kiaulių lig 3 gali laikyti, jeigu yra kum jas maitinti; jaigu žirnių nedūda, tai bulbių daugiaus sodina. Už tai kalpas turi dvare visus metus dirbti ant savo drapanų ir valgio, su savo visa padarine, kaip tai: kirviu, spatu, grėbliu, šakėms dėl šieno ir mėšlo ir virvėmis, o jo pati turi 30 dienų eiti; ponas tiktai dūda arklį su visu pakinkalu, vežėčias, žagrę ir akėčias. Retai kur prie didelių dvarų yra užsilikę taip vadinami kalpų namai su žeme — po tris desetinas dirbamos žemės ant kožno kalpo, prie to vėl pieva ir ganykla dėl gyvulių, nū dvaro dūdas tiktai 12 mierų avižių dėl arklio, ir 7½ rublio pinigais ant apavo. Už tai kalpas eina dvaran kas antrą nedėlią, o jo pati 35 dienas; žiemos laike jis turi iškirsti ir parvežti su savo arkliu 6 ešes (?) malkų. Pro dvarą važiuodamas, dažnai pamatysi ilgus-ilgus namus su daugybe durų: — tai tokiuose namuose gyvena kalpai, po 2—3 šeimynas kožnoj gričioje. Įeisime į vieną tokią gaspadą pasižiūrėti, kaip jie tenai gyvena, nes aš ir taip turiu ten reikalą — vieną ligonį aplankyti. Prie durų kruva muringų vaikų visokio didumo: vyresnioji sesutė, kokių aštūnių metų, nešioja metiniuką broliuką, kiti vidutiniai vieni patys bėginėja ir rėplinėja po aslą. Priemenėj stovi dvi šepeli; viena iš jų pravira: ten ant lentynų matyti dūnos kepalėlis, šmotelis lašinių, blindelis su miežinėms krūpoms, torielkėlė su druska ir blindas su balsgana sriuba, „skaba putra“ vadinama (surugusios krūpos). Skaba putra — paprastas valgis pakursiečių žiemą ir vasarą, atėjo drauge su laitviais iš Kuršžemės, nes daugumas kalpų dvaruose yra latviai bežemiai, atkeliavę kiti iš tolymų kraštų įieskoti dūnos Lietuvoje, nū jų ir Pakursės

lietuviai išmoko taisyti skabą putrą. Bet įeisime į vidų: nedidelis kambarėlis nū dviejų sieksnių ilgumo ir pusanthro platumo. su vienu langu; pagal šalines sienas stovi plati lova dėl kožnos šeimynos, pagal trečią du prasti staleliai šalyje lango su bliudais ir šaukštais, vienoj kertėje prie durų pečius dėl dūnos kepimo ir plyta dėl valgymo virimo, kitoj rėčkos su pamazgomis ir tyru vandeniu, keletas kedelių, palubėje prižišta kartis su padžiautomis srūgomis gijų, marškiniams, abrusais ir taip visokiais drabužiais — tai ir visas komfortas kalpo! Vargingas padėjimas kalpo, kaip pamislyju! Jo visa manta yra kruva vaikų, kuriūs šiek-tiek paaugėjusius stumia ganyti. Vaikai, kol dar neužaugę, atidūda savo algas tėvams, bet paskui tėvai nebeauga nē skatiko. O ką-gi kalpas užsipelno, taip sunkiai dirbdamas? Nieko ant svieto, nes niekad negali išlipti iš savo vargų: dūnos šmotelis su augščiaus minėta sriuba, bulbės ir iš reto kiaulienos mėsos kšnelis — tai visas jo užpelnas, kolaik sveikas ir stipras. O jai apsirgo arba paseno, tai viskas suyra. Jaigu ponas mielaširdingas žmogus, tai neuatrakia algos laike susirgimo, o kaip koks paskaito paskutinę praleistą dienele, senatvei gi priėjus, ir mielaširdingiausiai nelaišys toliaus savo namuose; tada reikia eiti ubagauti. Tokiame padėjime man neseniai atsitiko pamatyti vieną 65 metų senelį, kursai 40 metų suviršum tarnavo dideliame dvare per šeriką; bet senatvei priėjus nebegalėjo aprupiti savo gyvulių vienas pats ir tapo išvarytas. Kalpas — tai tai lietuviškas proletarijus, greta jo stovi įnamis, kursai dažniausiai papildo armiją kalpų, mažai kum atsiskirdamas nū jų išlygomis savo gyvenimo.

Važiūdami keliu, dažnai pamatysime butelius galulaukėse sodžių ir dvarų. pastatytus dažniausia tarpkrumų atstokai viens nū kito — tai vis įnamių nameliai. Toksai įnamis turi 1—3 desetinas žemės, kumelėlę, karvutę, keletą avelių ir kiaulių. Buteliai nevienodi: vienas gerai platus ir augštas, turi didesnius langus ir pečių su kaminu, tóksai dažniausiai priguli latviui; kitas gi, angštas, žemas, su mažučiais langeliais, aprukęs nū dumų lendačių iš iš visų skylių, tokiame daugiausiai gyvena lietuviai. Žinoma, sunku pergyventi ant tokio mažo sklypelio žemės, labjusiai, kurs tur tiktai vieną desetiną; to-gi del, kur darbštesni, eina ant uždario į dvarus ir sodžius per darbymetes, o tinginiai pas žydą į pusbernius — naktimis svetimus arklius iš kutės arba nū ganyklos nujcti.

Dabar žvilgterėsime į gyvenimą ukinįkų. Gyvenimas jų ne vienodas: važiuodams per sodžių, matai vienus namus iš degtų plytų pamuritus, skindeliais dengtus, su dviem kaminiais, dideliais langais ir stikline veranda, kitus, nors ir medžio, bet ant augšto akmeninio pamato, taipogi skindeliais dengtus, su dviem kaminam ir dideliais langais, trečius vel, nors ir apsenusius, bet su kaminu ir dideliais langais, ant galo privažiūsime ir tamsią su skylutėmis vietoj langu, duminę lindynę, dar užsilikusią nū senų laikų; bet tokių triobų Pakursėje mažai. Dubos ne vienodos: didžiume sodžių ukinikas su visoms pievoms ir ganykloms turi lyg 30 desetinų žemės, yra sodžių turinčių 40 ir 60 desetinų, labjusiai, kur senovės „skarbavi“ žmonės buvo. Tokie savo dubas dažnai turi išpirkę ir taiso tarp ukinįkų jau lenkišką buržuaziją. Savo laukus Pakursės ukinikas apdirba ne vienodai: vieni, turėdami snaugusius vaikus, patys aprupina ir apkūpia viską, kiti, labjusiai turtingesniejie, samdo svetimą šeimyną, leisdami savo vaikus

į mokyklas; treči, dagiausiai pasileidusieji ir praskolinusieji. Išdūda savo dubas ant arendos ir pusės. Šeimyna, žinoma, samdosi pagal didumą dubos: vienas arba du bernai nevedę, viena arba dvi mergos, pusbernis, pusmergė ir piemū. Algos Pakursėje ne mažos: bernas gauna 60—80 rbl. per metus ant savo apavo ir kepurės, pusbernis 30—40 rbl.; tiek daug gangreit gauna ir merga, pusmergė 15—18 r., piemū nū 7—10 r. Nekurie samdo kalpus ant maž daug tokių pat išlygų, kaip dvarūse, bet taip daugiausiai daro latviai. Tokiu būdu padėjimas nevedusių samdininkų Pakursėje būtų abejutiškas: jie, gaudami geras algas, galėtų susidėti šiek-tiek skatiko, idant apsipachiavus nereiktų stoti į kalpų armiją, bet nusipirkę šmotelį žemės arba paėmę ant arendos galėtų patys gaspadorauti. Vienok retas katras susideda: daugumas išima savo algas per metus: — vieni prauzdami pas Maušių arba Ickų, kiti taisydamiesi brangias šventadienines drapanas, nes gaspadoriai dūda drapanas tiktai dėl darbo, šventomisgi dienomis samdinikas apsirėdo savo drabužiais. Žemė pas gaspadorius po senovei vis da dirbama ant trijų laukų, nes kaip lietuviai, taip ir Pakursės latviai, gyvena sodžiūse ir laukus turi ne vienoj vietoj, bet rėžiais; to-gi del sunku visam sodžiui susitarti įvesti intensyvišką gaspadorystę, jaigu kiti gaspadoriai ir norėtų. Žinau tiktai vieną sodelį, susidedantį iš keturių gaspadorių-latvių, kurie susitarę tarp savęs, taip pasidalino žemę, kad kožnas visus savo laukus turi prie vieno daigto ir sėja doobilus. Nors pakursiečiai dirba žemę ir ant trijų laukų, bet ir geležinės žagrės ir akėčios yra gana prasiplatinusios; sėja taipogi daugumas superphosphatą. Iš žemdarbinių mašinų galima atrasti pas gaspadorius dažnai linų minamas, nes Pakursėje, kaip jau angsčiaus minėta, apsciai linų sėja: dažnas gaspadorius pasėja po 5—6 mieras, o kur žemės daugiau, tai ir lyg 10. Jaigu linai uždera, tai sutaiso 8—14 birkavų, kaip katras ir daugiau. Linus apdirbdavo vėl lyg šiam laikui talkomis, bet dabar talkos pradeda išnykti. Seniaus linarautis — tai budavo tikra linksmybė dėl jaunimo: gaspadorius pasikviesdavo pulką žmonių į talką, idant per vieną dieną galėtų nurauti, nukaršti ir sumerkti visus linus, pasidarydavo alaūs, gaspadinė prikepavo ragaišiaus, pautienės, privivirdavo virtinių, visokios mėsos ir vakare, po pabaigai darbo, padarydavo pokilį su muzika. Vakarieni pasibaigus, jaunimas pradėdavo dainūti ir šokti, ir trypdavo lig šviesiai dieniai. Bet dabar talkos pradeda nykti, nes gaspadoriai atranda, linams atpigus, kad mažiaus išeiina samdant pradienius, nekaip talką telkiant. Gaila, kad talka nyksta; man rodo, kad joje labiausiai išsireiškė vienybė ir brolystė tarp žmonių, kada vienas kitam padėdavo darbymetyje. Žinoma, jaigu talka brangiaus atsieina, kaip samdyti žmonės, tai cia jau ne talka, bet tiktai mėgzdinimas jos. Abelnai man rodo, kad tarp pakursiečių individualizmas yra giliaus šaknis įleides, nekaip kitose šalyse Lietuvos: dalinimas žemės kas mets platinasi vis tolyn ir tolyn, taip kad sodžiūse atrasime ne tiktai dirbančius pusę dubos, bet jau trečią ir ketvirtą dalį; jaigu taip toliaus eis, tai per keletą dešimčių metų sodžiūse bus tiktai vieni įniamiai, turintieji keletą desetinų žemės, o tarp tų įnamių 2—3 pralobę gaspadoriai, kurie pamaži supirks tūs mažus gabalėlius nū savo kaimynų, nes 1919 metūse didžiūme vietų baigiasi išpirkimas žemės nū „skarbo“, ir tada lengviaus bus ją pardūti. Ant galo pagalios vieni pasitaisys sav latifundijas, o

kiti paliks kalpais. Klausydamas, kur tie kalpai pasidės, nes jau dabar mašinos sumažina reikalą darbininkų, o toliaus juk vis labiaus mažins. Amatai ir pramonės tiktai tarp latvių prasiplatine; kalvių, stalių, murininkų, triobrenčių, račių, rimorių, malunininkų gana daug atrasime tarp jų; kiti vėl kaip kartais ir pirklyste užsiima, pirkdami kiaušinius, vištas, žąsis, kiaušles, linus ir t. t., šinkius laiko. Bet lietuviai vis da iš vienos žemelės bando išmisti. Ant galo turiu pridurti keletą eilelių apie Pakursės miestelius, kur didžioji pusė gyventojų yra žydai. Abelnai imant, miestelį sutveria rinka ir trys-keturius ulyčios, įbegančios į rinką su keliomis šalutinėmis ulytėlėmis. Rinka su šalutiniais pleciais stovi daugiausiai ant dvaro žemės. Čionai atsiranda karčiamos, kromai, ir taip žydiški namai, kurie užima ir pradžias visų ulyčių ir šalutines mažasias ulytėles; o toliaus eina kiemai ukininkų taip pat apstatyti, kaip ir sodžiūse. Netoli nū rinkos stovi viena arba dvi bažnyčios, kur ant kalnelio. Rinka ir pradžios ulyčių daugiausiai muro namais apstatytos. Žydai šinkūja, nors tarp šinkorių yra daug ir latvių, prekioja; tarp amatinkų yra daugiausiai rubsiuviais, kurpininkais, mėsininkais, blekoriais ir stikloriais, kitais-gi amatais dažniausiai užsiima latviai.

Gyvenimas Pakursės miesteliūse nepigus: už plikas sienas vieno kambario be kuro reikia mokėti ant metų 30—40 rublių; svaras jūdus dūnos kaštūja 2½ iki 3 kapeikų, piklevotos 3—4 kap., svaras mėsos 8—10 kap., svaras sviesto 25—35 kap., nežiurint ant to, kad aplinkui daug dvarų, kur laiko po 30—40 melžiamų karvių dėl pieno gaspadorystės. Taip kad, kam viską reikia pirkti, sunku pragyventi; — už tai žydai smagiai pradėjo traukti į Ameriką, jieskodami anoj pusėj jurių geresnių gešėtų dėl savęs. Ir tegul sav sveiki traukia*) . . . Bet su žydais traukia ir lietuviai, negalėdami pramisti iš savo žemelės, o vėl daugiau jų traukia, labiausiai jaunimas, į didelius miestus: į Rygą, į Mintaują, kur daugumas doriškai prapūla, prisivavinę blogas puses dabartinės civilizacijos. Vyrai! šviesos, daugiau šviesos! Sutverkime mokyklą kožnūse namūse, išdūdami pritinkantį rankvedį, apie kurį aš dveji metai kaip kalbėjau „Varpe“.

Vaistinkas.

* * *

Atvykęs į Mintaują su reikalais, patyriau, kad 12 dieną lapkričio Mintaujos apskrities sude bus garsi byla apė užmušimą Bogdzevyčios, kuri buvo labai užėmus ne tik mano kaimynus Kauno gubernijos, bet ir visą vietinę draugiją. Turėdamas pasilikti Mintaujoje gana ilgokai, nes reikalų negalėjau suspėti atlikti, nutariau paklausti tos bylos ir pasemtomis ant sūdo žiniomis pasidalinti su savo kaimynais, kurie, kaip ir aš, gerai pažinojo Bogdzevyčią; bet persitirkinęs, kad ne pro šalį būtų plačiaus pranešti apė tą bylą, meldžiu gūdojamos Redakcijos „Varpo“ patalpinti šitą mano laiškėlį. Iš augšto turiu prisipažinti, kad aš praleidau daug svarbių smulkmenų, kurios ant sūdo išsiaiškino ir kurias galėtų prigulinčiai aprašyti ir apspręsti tiktai juristas; užtai prašau skaitytojų „Varpo“ nereikalauti nū mano laiško to, ko negali suteikti profanas.

Sudyjo desimts ukininkų Kauno gubernijos, Akmeniškų valsčiaus, Kėsu kaimo: Joną Jukubaitį, Jūzą ir Pranį Dvariškį, Joną ir Povylą Jasutį, Vinčą Stonį, Vinčą ir Kazį Švažį, Joną ir Vinčą Šimkų, ir

*) Jau šiaur. Amerika uždaryta dėl išėivių iš Europos.

ukininką tos pat gubernijos Kazį Noreikį už tai, ka aniejie dešimts, pažadėję pinigų, pagundė Kazį Noreikį, užmušti advokatą Bogdzevyčią, ką jis ir padarė. Jau tik tai, kad ant sūlo apkaltintųjų pateko dešimts ukininkų vieno kaimo, kurių kiekvienas turi savo namus, užtenkančiai žemės, ir vienūliktas Noreikis, taipgi turintis grinčią ir sklypelį žemės, pakelia klausymą, kas per nelaimė privertė tūs artojus atimti gyvastį žmogui. Jaigu vienas tai būtų padaręs, nesunku būtų išpėti priežastį piktadėjystės; galėtų tai būti kerštas, noras išplėsti turta arba kokia kita priežastis, tankiai stumianti žmogų ant kelio nusidėjimo; bet čia dešimts ukininkų breda į nelaimę su pagelba vienūlikto, ne veizėdami ant bausmės, kokia jų laukia, ir nesigailėdami palikti prakaito aplaistytas dirvas, ant kurių ne kartą gal džiaugėsi akis ir širdis tvaksėjo, kaip subrendęs grudas žadėjo gražų užmokestį už darbą. Delto prisiziurėkime arčiaus nusidėjimui mūsų kaltininkų.

Liudna ir pamokslinga istorija. Tarpo ukininkų Kėsų kaimo ir valdytojo Mėdemrodės dvaro beveik per trisdešimts metų traukėsi bylos už žemę ir ganyklas. Paleidžiant ukininkus iš baudžiamų, reikėjo dūti po tris desetas žemės nekuriems ukininkams Kėsų kaimo. Iš pradžių buvo paliepta atrėžti del jų žemės Mėdemrodės dvarė, bet valdytojas dvaro apskundė šitą paliepimą. Paliepimą atmainė ir prisakė atrėžti žemę kitoje vietoje. Ir štai nusprendė atrėžti ją kitoje karalystėje — Kėsų kaime, tai yra, nusprendė atimt po sklypelį žemės nū ukininkų, turinčių pilnas dubas (kolonijas). Nuskriausti ukininkai padavė, kur prigulėjo, skunda. Byla ėjo nū vieno „miravo posrėdniko“ pas kitą, iš vienos del ukiškų dalykų komisijos į kitą, iš vieno sūdo į kitą, paskui ant keliolikos metų į senatą, o iš senato atgal pas „miravą posrėdniką“ ir tt. Tokiu budu byla išaugo į kelias dešimtis tomų; ukininkai, kurie ją buvo pradėję, seniai išmirė, toliaus bylą vedė jų vaikai, na, ir kas ant galo išėjo? nieko! Tomai prirašytų popierų guli sudulkėje „posrėdniko“ kanceliarijoje, o „posrėdnikas“ rengiasi jūs skaityti. Taip tai atsitiko su byla už žemę, o byla už ganyklas ne geriaus pasisekė. Ukininkai minėto kaimo turėjo girioje Mėdemrodės dvaro dvejas ganyklas: vienos prigulėjo dvarininkui, ir ukininkai nū senovės ant jų ganė, o kitos prigulėjo ukininkams, Kėsų sodiečiams, ir buvo dūtos jiems numetant budžiavas. Dvarininkas iškėlė bylą prieš Kėsų sodiečius, kad uždraustų jiems ganyti dvaro girioje ir kad atimtų nū jų sklypą ganyklų, dūtų numetant baudžiavas. Šita byla prasidėjo tūjaus numetus baudžiavas, ilgus metus gulėjo visokiose komisijose ir sudūse ir ant galo 1883 ar 1884 metų senatas nusprendė uždrausti Kėsų sodiečiams ganyti dvaro girioje ir peržiūrėti iš naujo, kokias tiesas turi dvarininkas ir sodiečiai prie ganyklų, dūtų šitiems numetant baudžiavas. Del išpildymo šito nusprendžio senato pirmiausia atsiuntė matininką numinti plianą ganyklų. Matininkas padarė tai ir ant ganyklų pastatė ženklus, kad parodyti, kokią dalį jų reikalauja dvarininkas. Šitas pašeko dvasetė ir, manydamas, kad ginčo obūlys jau padalintas, uždraudė sodiečiams ganyti už ženklų, pastatytų matininko. Taigi atsikartėjo rymiečių šauksmas: „divide et impera“ — matininkas padalino, o dvarininkas prisakė. Bet sodiečiai neklausė dvarininko ir nepaliovė ganę už minėtų ženklų iki tam daigtui, kur ženklai uždraudė jiems ganyti. Prasidėjo naujos bylos už ganiavą uždraustoje pagal dvarininko numonę vietoje. Sodie-

čius tąsė po sūdos; vienas sūdas dėdavo ant jų bausmę pinigais už nedaleistą ganiavą, kitas sūdas išteisindavo jūs, pasiremdamas ant to, kad dar neišristas klausymas, kam iš tiesos prigulėjo vieta, kur sodiečiai ganydavo. Per 1889 ir 1890 metus kiekvienas Kėsų sodietis išmokoje po šimtą su viršum rublių bausmių už ganiavą; o kiek turėjo užmokėti advokatams, sūdo kaštų, kiek laiko darbymetyje pragaišo! Na, bet šiandien gal išristas jau klausymas, kam priguli sklypas ganyklos, kuri matininkas paženkliuo? Kur tai! pernai tiktai senatas sugražino „posrėdnikui“ vežimą aktų ir prisakė klibinti ginčą tarpo sodiečių ir dvarininko, o „posrėdnikas“ bijo atidengti aktus, nes jam ganyti nereikia.

Taigi abidvi bylos už žemę ir ganyklas dar nepabaigtos. Abidvi jas ir bylas už nedaleistą ganiavą, taipgi visokias kitas, kurios kildavo tarpo Kėsų sodiečių ir valdytojo Mėdemrodės dvaro, vedė Bogdzevyčia, nepatentavotas advokatas, kaip tai praminė jį ant sūdo, išsitarus prokurorui, buk Bogdzevyčia, nors buvo advokatu be patento, vienok vedė bylas ne prasčiaus už patentūtus advokatus. Ar teisybę sakė prokuroras, tūjaus persitikrinsime. Vienas liudininkas ant sūdo liudyjo, kad Bogdzevyčia rašydavo liudininkams ant delno skaitlius, kuriūs jie turėdavo sakyti ant sūdo bylose dvarininko su Kėsų sodiečiais. Tas pats liudininkas liudyjo, kad jam prisėjo kartą būti už liudininką pas miravą sudžią Vieksneje byloje dvarininko su Kėsų sodiečiais; jis liudyjės taip, kaip liepė jam Bogdzevyčia, ir melavęs, nes liudyjo be prisiegos. Byla perėjo į miravų sudžių suvažiavimą Šiauliūse ir čia tas liudininkas po prisiega pasakęs teisybę ant nenaudos Bogdzevyčios, tai yra dvarininko. Liudininkas tarnavo už girios sargą pas tą patį dvarininką, kurio bylą su sodiečiais vedė Bogdzevyčia. Ir kas atsitiko? Atvažiavo Bogdzevyčia į dvarą, prikaltbėjo dvarininką ar užstojantį jo vietą pavaryti nū tarnystės tą liudininką ir . . . pasišaukęs šitą išdaužė žandus už tai, ka teisybę liudyjo po prisiega! Toliaus. Ant sūdo perskaitė liudyjimā mirusio kunigo Vienožinskio. A. a. kunigas maž-daug šitai ką liudyjo sliedovateliumi: „Aš mirštu; užtai, ką jums liudysiu, yra šventa tiesa ir viską pasakysiu pagal sąžinę. Bogdzevyčia, dūk jam Dievė dangų, tarnavo ir musiškiems ir jusiškiems ir nē vienam, tai yra, abiedviem pusēm. Jis vedė ne teisigas bylas daleistais ir nedaleistais pragumais ir sodiečius nugarazdino į vargą. Daug kruvinų ašarų nuvėjo pas Augščiausiajį Sudžią ir daug nuvargintų žmonių siunčia dabar karštas maldas už tai, ką Dievas pašaukė jį ant Savo Sūdo.“ Trumpas ir spaudžiantis širdį iludyjimas mirštančio žmogaus apie mirusį! Šitūdu liudijimu dūda mums snpratimą apie dorišką pusę Bogdzevyčios ir apie tai, kaip jis vedė bylas dvarininko su Kėsų sodiečiais.

Iš to, kas ikišiol pasakya, skaitytojas aiškiai mato, už ką užmušė Bogdzevyčią. Užmušė jį ne delto, kad išplėsti turta, sakysiu dagi, ne iš keršto; žinoma, kerštas čia buvo, bet jis sveria šitime atsitikime tiek, kiek dulkelė. Nepasiliaujančios bylos per dvidešimts su viršum metų, negalėjimas sodiečių rasti teisybės, netikusi organizacija arba, tikriaus kalbant, betvarkis pildymas pareigų visokių „činovnikų“ ir komisijų — štai kokios priežastys privertė Kėsų sodiečius atimti gyvastį Bogdzevyčią; jo doriškų ypatybės ir pasielgimas kaippo advokato buvo tiktai antra priežastčia, stimulu, kuris sujudino ir išmušė į viršų baises jausmus, pakeltus ir atvestus

iki paskutiniam laipsniui aštrumo per begalines bylas ir supratimą sodiečių, kad negali rasti teisybės. Prie to pridurkime dar, kad bylos ėjo už žemę, brangiausią del sodiečio daigtą, už kuri galvą padėtų, kad tik neatidūti, nes žemė — jo auklė, šaltinis linksmybės ir laimės.

Taigi išgėrę beveik į dugną taurę kartybių, sodiečiai ryžasi prašalinti žmogų, kuris buvo jų priešų bylose su dvarininku ir, kaip pasirodė, turėdamas abelną plenipotenciją, kitas bylas vedė ir be žinios dvarininko. Prasideda liudna istorija. Pernai 1891 metų nekuriė Kėsu sodiečiai pasamdė kokį ten Šaltą Bogdzevyčiai užmušti ir pažadėjo jam už tai 100 rubl. Šaltas taikstėsi, bet pirmą kartą nepasiskė. Paskui jis parsivežė iš Rygos dėl pagelbos buvusį kareivį ir jūdu abudu dvi dieni tykojo Bogdzevyčios ant kapinių, bet ir tūmkart nepasiskė. Tada Šaltas persikyrė su sodiečiais. Šimet gavėnioje Jonas Jokubaitis, grįždamas iš Klikolių bažnyčios, suvėjo su Kaziu Noreikiu ir išisnekėjo apė tai, kaip pernai Kėsu sodiečiai buvo pasamdę Šaltą už 100 rub. užmušti Bogdzevyčią, bet tai nepasiskė. Noreiki, sakė Jokubaitis ant sūdo, pavadinęs jūs, Kėsu sodiečius, kvailiais, ir priduręs, kad jį, Noreikį, pasamdytų, tai be abejonės jis užmuštų Bogdzevyčią. Jokubaitis pasiūlė Noreikiui 50 rub., ant ko šitas sutiko ir sutarė su Jokubaičiu, kad ateis į Kėsus paskutinai pakalbėti. Parėjęs namon, Jokubaitis pasakė nekuriems savo kaimynų, kad Noreikis sutinkas už 50 rub. užmušti Bogdzevyčią. Potam, praėjus kiek laiko, Jūzas Dvariškis nuvėjo pas Noreikį ir pasivadino jį į Kėsus. Sugryžė, jūdu užėjo pas sūnų Jūzo Dvariškio, Pranį, prie kurio gyveno ir Jūzas Dvariškis. Čia atėjo nepoilgam Jonas Jokubaitis ir Jonas Jasutis, o Pranio Dvariškio nebuvo namieje, ir jie trise, kaip sakė ant sūdo Noreikis, sutarė su šitūmi, kad jis užmuštų Bogdzevyčią už 50 rub. 2 dieną gegužės Bogdzevyčia turėjo užstoti „miravų sudžių suvažiavime“ Šauliūse valdytoją Mėdemrodės dvaro byloje su Jonu Jasučiu, Vincu Švažiu ir Vincu Stoniu už iškirtimą kelių šimtų medžių girioje Mėdemrodės dvaro, toje vietoje, kur Kėsu sodiečiai turėjo ganyklą, už kurią nū seniai traukėsi augščiau minėta byla. Prieš bylą, 29-tą balandžio, Bogdzevyčia atvažiavo į Mėdemrodės dvarą su reikalais ir ant rytojaus apė 9-tą valandą iš ryto išvažiavo su užžiūrėtoju Mėdemrodės dvaro į dvarą Naują-Aučą, pas baroną Ropp, tėvą valdytojo Mėdemrodės dvaro, idant pašnekėti su jūmi apė bylą su Jonu Jasučiu, Vincu Švažiu ir Vincu Stoniu už iškirtimą girios, nes pats valdytojas Mėdemrodės dvaro gyvena užrubežėje. Jonas Jokubaitis 29-tą balandžio nuvėjo kirvio į Mėdemrodės dvarą ir patyrė, kad Bogdzevyčia jau atvažiavo ir kad ant rytojaus važiūs į Naują-Aučą. Parėjęs namon, pranešė tai Dvariškiam. 30 balandžio iš ryto Jūzas Dvariškis parsivedė Noreikį vel pas savo sūnų Pranį; čia atėjo taipogi Jonas Jokubaitis ir Jonas Jasutis. Buvo sutarta, kad Noreikis nušautų Bogdzevyčią girioje šalia kelio, kuriūmi Bogdzevyčia turėjo važiūti iš Naujo-Auco ant stacijas Ringen (?), kad pribūti Šauliūse ant 2 dienos gegužės. Kai viskas buvo pritaistyta, Noreikiui liepė eiti keliu girios linkui, o Jūzas Dvariškis, išidėjęs į vežimą muškietą, kurią davė Jonas Jasutis, ir kitus daigtus, išvažiavo paskui jį. Pavijęs Noreikį ant kelio, išsidūno, nuvežė į girą, parodė vietą, iškur geriausia šauti ir, pasakęs, kad Bogdzevyčia važiūs su šyvu arkliu, paleido Noreikį, o pats

sugryžo namon. Prie pats kelio, kur giria baigiasi, buvo kruva jaunu, nedidelių eglaiečių, už kurių ir pasislėpė Noreikis. Apė trečią valandą po pietų Bogdzevyčia gryžo iš Naujo-Auco ant stacijas Ringen su užžiūrėtoju Mėdemrodės dvaro. Privažiavus jūdvieim vietą, kur buvo pasislėpęs Noreikis, šitas persižegnojęs paleido šuvi ir pataikė Bogdzevyčiai į galvą, augščiau ausies ir į dešinę akį. Suvis perėjo kiau dėm. Bogdzevyčia akies mirksnyje numirė, be riksmo, be vaitojimo. Noreikis, palikęs girioje muškietą, paraką, pistonus ir šrūtus, laimingai sugryžo namon ir pakelūi užbėgo pas Dvariškius pasakyti, kad Bogdzevyčią nušovė . . .

Pradėjo jieškoti piktadėjo. Pirmųjų pirmiausia užsikrito ant Vincu Švažio, Vincu Stonio ir Jono Jasučio; tarė, kad tai jū darbas delto, kad Bogdzevyčia turėjo stoti prieš jūs byloje 2 gegužės Šauliūse. Pradėjus smarkiai kvosti vietinius gyventojus, Jon. Jokubaitis, užpultas policijos, prisipažino ir pasakė, kad Bogdzevyčią užmušė Noreikis, pasamdytas dešimties Kėsu sodiečių paminėtų pradžioje. Tada Noreikis taipgi prisipažino; iš dešimties gi sodiečių, apart Jokubaičio, prisipažino tiktai Pranys Dvariškis, o kiti sakė, kad nieko nežina. Sėjos mėnesyje suėmė visą dešimtį sodiečių ir Noreikį ir pasodino į kalinį. Sodžiūje liko tiktai moters, vaikai ir keturi ar penki dubininkai (gaspadoriai) tarp tū du ar trys latviai.

Sudas buvo 12 ir 13 Lapkričio. Sunku buvo žiūrėti į apkaltintus artojus. Vieni jauni — po dvidešimts su viršum metų; kiti po keturiasdešimts; tarpo jū viens senis, katik regiantis, o kitas sulaukęs visai žilų plaukų. Vieno veidas rodo gilų rupeštį, kito — beveik dvasišką svaigulį; senūlis, sulaukęs žilų plaukų, verkia apsikniaubęs veidą rankose, o ten . . . toli šalėje dusauja ir verkia pačios, giminės.

Nūsprendį sudas apskelbė 16 d. Lapkričio; penkis apsudijo į katorgą: Kazi Noreikį ant 11 metų, Joną Jokubaitį ant 12. Jūzą Dvariškį ir Joną Jasutį ant 10 ir Pranį Dvariškį ant 7 metų, o kitus šešis: Vincą Švažį, Vincą Stonį, Kazi Švažį, Joną Šimkų ir Vincą Šimkų išteisino; ir nusprendė prašyti Ciecoriaus per ministerį justicijos apmaintyti katorgą ant apsigyvenimo netolygose vietose Siberijos dėl Jokubaičio, ir abiedviejų Dvariškių ir Jono Jasučio.

PS. Parašęs šita laišką, radau rusiškūse laikraščiuose telegramą iš Mintaujios, kurioje praneša apė sūdo nūsprendį priduria, kad priežastis už pralaimėtas bylas . . . Tai gyvas melas, nes bylos, apė kurias maŋo autorius telegramos, kaip pasirodė ant sūdo ir kaip augščiau minėta, dar nepabaigtos. Joniškis.

20. Lapkričio 1892 m.

Gromatos iš svetur.

Užtiesą gali pavydėti tiems mūsų inteligentams, kurie gyvena savo krašte: jie arčiau prie dirvos, kurią apdirbinėja, per tai daugiau ir padaro, nes geriau mato, ko dirva reikalauja, kas jai kenkia; o kas da svarbiau, iš tos pačios dirvos semia energiją dėl savo triuso, įgauna pasitikėjimą ir ant savo pajėgų ir ant dirvos našumo. Mes, iškeliaavę į svetimas šalis, panašūs į ukinįką, kuriam išpūle apsigyventi atstui nūnū savo namų: jai atsitiko kas namieje, tai dasižinos apie tai tada, kada jau nė darbu, nė žodžiu negali buti naudingas — tik rupestis ēda, o, Dieve mylėk, pamatė slenkant aulink jū namų kokiū debesėli, ir pa-ima nerimastis, kas iš to išeis: gal ledai išmūs javus, gal perkunija sudegins triobas. Gerai da, kad, nors

užtėmijęs besiartinančią nelaimę, gal pranesti savo namiškiams, ar šiek kada žodelį pritarit: bus, ar nebus iš to jiems kopia nauda, bent pats susiramina.

Ir aš, išbukdintas svetur, naudojūsi iš atliekamos vietelės „Varpe“ ne tiek dėlto, kad tikėčiausi padaryti per tai daug gero, kaip įieškodamas susiraminimo, budamas svetimoj' šalij'.

I.

Ant tarpu atitikau laikraštyje „Moskovskija Viedomosti“ žinią iš piet-vakarių Rusijos apie gana ypatingą užmanymą Rusų dvarinikų to krašto. Mat, šitie „patriotai“ išrado, kad negana da to visko, ką darė ir daro valdžia dėl prilaikymo rusiško gaivalo ir susilpninimo svetimų gaivalų, ir susitarė įsteigti tam tikrą draugystę, kuri rūpintusi šelpti kaip turinčius jau tam krašte žemę savūsius („rusus ir neatbutinai pravoslavnus“) taip ir norinčius ją įgyti. Dėlto draugystė ketina: 1) būti tarpininku tarp pardavikų ir pirkikų — už tarpininkystę imsiant 1% nu vertės žemės. 2) pati, kur galėdama, pirkti žemę iš Lenkų, Vokiečių, Žydų ir kitų ir paskui dalimis pardavinėti Rusų ukininkams; nu šitų išpradžią imsiant tik nedidelę sumą ant rankos ir per keletą metų dalį uždarbio, o paskui likusią dalį jų skolos pardūsiant „ukinikų bankui“, 3) dvarininkams, kurie neįstengia išgyventi patekusiūse jiems dvarūse, skolinti pinigų už nedidelius palukus ant pagerinimo ukės. Draugystė esant užmanyta ant akcioneriško pamato ir vartosianti pusėtiną kapitalą. Korespondentas spėja, kad draugystės įstatymai jau išsiūsti į Peterburgą dėl užtvirtinimo ir, linkėdamas „patriotų“ užmanymui kūgeriausio pasisekimo, ragina eiti jų pėdoms ir šiaur-vakarinio krašto dvarininkus Rusus. Labai galimas daigtas, kad ir šitie paskutiniai, nenorėdami pasirodyti menkais „patriotais“, šoks žerti mus' krašto žemę į „Rusų ir neatbutinai pravoslavų“ sterblę. Dirva dėl šitos „patriotiškos“ operacijos pas mus jau valdžios parengta: bajorams katalikams jau seniai uždrausta pirkti žemę „vakariniame krašte“; paskutiniam laike pusėtinai apsunokino šitame dalyke ir ukininkus katalikus. O, kaip sakoma, kad tik būtų tikrai bala, jau velniai patys atsiras. Reikia priegtam neužsimiršti, kad Rusija šiandien serga „padjom'u duch'o“ ir kad Rusų „patriotų“ apetitai vis eina didyn ir didyn. Todėl mūsų bajorams ir ukininkams prigulėtų išanksto pasirūpinti, kad jų turtai nepatektų į Rusų nagus. Vienu geriausių ginklų prieš naują „obrusitelių“ užmanymą ir tiesiog atsakančiu priešų įnagiui, pagal mano nūmonę, būtų prideranti organizacija kredito, kuris, atsitikus su vienu ar kitu kokiam nelaimėi, dūtų proga atlaikyti žemę nu pardavimo. Šiokias-tokias kredito draugystes tur jau pas mus ir bajorai ir valsčionys; reikėtų praplatint pirmiausia jų darbštumą ir padidinti skaitlių ir . . . prigulinti čiai saugotis nu visokių smakų svetimo grašio. O paskui Kas gal būtų paskui ir kokius da ginklus galima būtų išrasti, tikiūsi, apie tai pasirūpinti tie, kurie apie tokius reikalus daugiau išmano.

Štai da viena dovanėlė, kurią, matyt, labai norėtų suteikti mus' kraštui jau kitas Rusų laikraštis, „Vilenskij Viestnik.“ „Vakarinio krašto“ dvarininka: mat, daug nukenčią nu savo kaimynų-ukininkų: tai dovilus nugano, tai šieną nuvagia, tai per užsėtą lauką gyvulius gena, kur jiems reikia. Taigi kas-žin kur, (tai „V. V.“ tur but, žino, nes pasakoja, tarytum būtų savo ausimis girdėjęs) susėję keli dvarininkai — žinoma, rusai — paiso, kaip galima būtų suvaldyti ištvirkusius ukininkus. Sudas delto netinkas,

nes, esą, už kiekvieną mažmožį neiši skūstis, o ant galo pagalios ir baisu, kad nekeršytų. Esą, ant to reikalinga valdžia smarki, umai apseinti, kad ir tokia, kaip „ziemsk'o načalnik'o.“ Kaip varna karksi, sako, ne ant gero. Labai gal buti, kad mus' kraštas ir sulauks tų „žemskų načalnikų.“ Bent Rusijos baudžiosvos Jeremijoms jie labai patinka: rykščių ir kumsčių „muzikams“ nesigaili — tikrai smarki ir umai apseinti valdžia! Tiesa, sudas jau ne vieną šitų greitųjų į „arestanskija rotų“ nūgrudo, bet tai tiktai parodo jų smarkumą, o su „Vakarinium kraštu“ valdžia nepapratus ir neketina per švelniai elgtis.

Katik gavau žinią iš *Rygos*, kad tenai 15 (27) lapkričio pasvertinę naujai įstatytą antrą katalikų bažnyčią, kurioj rasią sau prieglaudą ir *lietuviški pamokslai*. P. A.

Trumpa rodyklė laimėjimų lietuvių 1892 m.

Baigiantis šioms metams, galime išties pasigėrėti lietuvių laimėjimams per tą dvylika mėnesių. Nė vieni metai, kaip atsigavo mūsų tautiška dvasė, nebuvo taip derlingi, kaip šie. Čion trumpai atkartosime tūs lietuvių laimėjimus. Ant pirmos vietos stovi du naujai įsteigti laikraščiai „Apšvieta“ ir „Garsas“, toliaus išleidimas „Istorijos Daukanto“ ir „Pajudinkime, vyrai, žemė!“ Toliaus eina sutvirtinimas pamatų „Liet. M. Draugystės“ ir „Susivienijimo Lietuvių Amerikoje“. Potam — išėjo „Senovės Lietuvių istorija“, „Kas teisybė, tai nemelas“, didei gražus „Lietuvos ukinikų kalendorius“ ir keliata kitų šaunių knygelių.

Negalime nesidžiaugti ir tūmi, kad išleidėjai dvasiškių knygų, taipgi pradėjo rūpintis taisyti kalbą ir budą rašymo; gražiu paveizdu tame dalyke gali būti „Filiotea“.

Jaigu dabar pridursime, jog šimet tapė įsteigtos kelios naujos kūpelės dėlei tų pat lietuvių siekių, o pagaliaus „Lietuvišką teatrališką Draugystę“, Chicagoje ir „Lietuvišką Politišką Draugystę“ Prūsuse, tai istikro ar negalime pasidžiaugti lietuvių laimėjimais 1892 m.

Nū redakcijos „Varpo“.

Pripažindami tiesą išguldinėjimams p. K. Obelaičio jo gražiame straipsnyje „Kalbos dalykai“, patilpusiam šitame numeryje mūsų laikraščio, po Naujų Metų rūpimės išvengti tas mūsų silpnybes. Vienok mums rodosi, jog daug kalbos klaidų pasilieka dar neišaiškinta: dėlto malonėtumėme, kad garbės vertas mūsų mokslininkas, dėl visatinos naudos, pasirūpintų savo išguldytus „Kalbos dalykų“ veikiaus iki galui išvesti. — Tolesniai dūdame žinią savo skaitytojams, kad „Varpo“ prekė pasiliko ta pati ir ant ateinančių metų, ir podraug užkvičiame užsimokėti likusius pinigų už šius metus bei iš augšto už ateinančius metus.

Pinigių ir rankraščius vis reikia siūsti ant adreso:
Herrn Dr. Bruazis, Tilsit (Ostpreussen).

Gromatnyčia.

Kun. A. Burbai: Nepadyvyk, meldžiams, Tamsta, kad Tamstos išsiteisinimo nepatalpinome „Varpe“, nes mes tai darėme principo ramybės dėlei, o pagaliaus ir Tamstos raštą išradome negana tobulu iš literariškos pusės.

Italpa: Moksliskas išsilavinimas moterų Lietuvoje. Išvertė *Bitė*. — Rusvos dulkės. Lenkiškai parašė *Rodževyčių Marė*, lietuviškai vertė V. K. (Taša). — Kalbos dalykai. K. Obelaitis. — Gyvenimas maskoliškų revoliucionierių kaliniūse. (Pabaiga). — Tėvynės sunus. Vaizdelis iš mūsų gyvenimo. *Žmona*. Moterų darbai ant platenės dirvos. *Bitė*. — Is Lietuvos. *Vaistinkas, Joniškis* Gromatos is svetur. P. A. Trumpa rodyklė laimėjimų lietuvių 1892 m. Nū redakcijos. Gromatnyčia